

(1910. szeptember 22.–
2006. szeptember 1.)

A történelmet nem tudni előre.
A leányok a múltnál sokkal szebbek,
a fiúk sportolók, vidámak,
és egyre műveltelebbek.

Hét nemzet gyárt atombombákat,
mint régen gépfegyvert vagy ágyút,
Ha kérdezed megvizsgálnak:
Azért gyártjuk, hogy ne használjuk.

Egymilliárdnál jóval többek
a kínaiak. Mi nem törődünk
velük. Dolgoznak s hallgatnak.
Mi lesz, ha egyszer kérnek tőlünk?

A sarki tenger roppant jégablája
kiolvad a jegesmedvék alatt.
Elég-e a növekvő tenger ellen
imákból szőni védfalat?

A Nagyalföldből sivatag lesz,
porfelhő, szikkadt, piszkosszürke.
Csak az Úr hangja segíthetne,
de Isten sosem fű a kürtbe.

Onagy Zoltán: *Ha jól tudom az irodalomperemi pletykákból, utolsó éveiben igen közel álltál Faludy Györgyhez, aki szeptember 22-én lenne 100 éves. Hogyan találkoztatok?*

Orbán János Dénes: Nemcsak pletykákból lehetett értesülni, hiszen számos lenyomata van ennek a barátságának. 16 éves koromban váltam Faludy-rajongóvá, mikor kezembe került a Villon-átköltések egy géppel írott, szamizdat példánya. Attól fogva áhítattal olvastam minden sorát. Nyilván szerettem volna megismerkedni vele, és ez Szöcs Gézán keresztül meg is valósulhatott volna, ha Géza nem lett volna olyannyira elfoglalt. No de akkor is elfoglalt volt, úgyhogy nem sikerült egyeztetni. Aztán 1999 decemberében Faludy-díjat kaptam. A névadó egészségi okokból nem tudott eljönni a szegedi díjátadó ünnepségre, de üzent, hogy szívesen lát otthonában. Úgyhogy addig rágtam a Géza fülét, amíg 2000 januárjában összehozta a találkozást. Roppant meg voltam illetődve. Hát még akkor, amikor kiderült, hogy már az első kötetem óta figyelemmel kíséri a verseimet, és jó egynehányat tud kívülről...

OZ: *Hatvanhárom év volt köztetek. Egy átlagos nagyapa-unoka kapcsolatban sincs ekkora korkülönbség, és az átlagos nagyapa-unoka kapcsolatban is ég és föld a használatos szavak, gesztusok jelentése. Hogyan oldottátok föl? Egyáltalán feloldható-e ekkora pályatársi korkülönbség?*

Irodalmi Jelen

X. évfolyam

106-107. szám

2010. augusztus-szeptember

Örökös munkatársak: Faludy György, Méhes György

www.irodalmijelen.hu

100 év múlva

– Orbán János Dénes
és Onagy Zoltán beszélgetése
Faludy Györgyről –

OJD: Feloldható. Főleg, hogy rengeteg közös vonás volt bennünk, és nagyjából ugyanazok a dolgok érdekelték. A klasszikus korok kultúrája, a humor, az erotika, a duhajkodás. Nem volt nehéz megtalálni hát a közös hangot. Főként, hogy Faludy nagyon fiatalos volt. Öregeket nem is engedett maga köré, mert nem akart a derékfájásról és a nyugdíjról beszélni. Benne volt minden marhaságban. Ivott, cigarettázott, poénkodott, habzsolta az életet, nem tudom, figyelték-e meg, hogy sosem érzélgősködött, sosem nosztalgizált. Ő történeteket mesélt, nem pedig a múltat búsulta. A történetek pedig

Honlapunkról ajánljuk

Szálinger Balázs-versek
Ferdinand von Schirach:
Magányosan

A magába zártság energiája
– Kritika Borbély Szilárd A
Testhez című verseskötetéről

Irodalomta(la)nítás A-tól
Z-ig – Dreff János/Tóth De-
zső Az utolsó magyartanár
feljegyzései című könyvéről
Jónás Tamás versei

Gömöri György: Borisz
Paszternák, a túlélő és hiteles
tanú

Érintések – Frida Kahlo –
Ujfalusi Éva

Kritika Kukorelly Endre
Mennyit hibázok, te isten
című kötetéről

Utazás Bürokrónéziában –
Váci Mihály „rendszerkri-
tikus” szatírja

Dante és a pillanat bűbája
Verstörténés

A nyomtatás luxusa – Inter-
jú Balázs Imre Józseffel

www.irodalmijelen.hu

A költőóriásra emlékeznek

Faludy György szeptember 22-én ünnepelné 100. születésnapját. A Kossuth-díjas költőre barátai, tisztelői, kollégái emlékeznek szeptember 26-án este hat órakor a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

Faludy György költőóriás többtucat kiemelkedő művével írta be magát a halhatatlan tollforgatók társaságába. Kollégái, barátai, tisztelői emlékeznek rá századik születésnapja alkalmából, szeptember 26-án a Nemzeti Színházban. A kétórás emlékestet Alföldi Róbert, a Nemzeti Színház főigazgatója rendezi, és Szöcs Géza kulturális államtitkár nyitja meg. A fellépő művészeket Tóth Ágnes, a Faludy-szavalóverseny rendező tabi Rudnay Gyula Szakközépiskola irodalomtanára konferálja fel. A rendezvényen természetesen Faludy György özvegye, Faludy Fanni is tiszteletét teszi.

„Faludy György a Nemzeti Színházban ünnepelte a 95. születésnapját is. Nagyon jó hangulatú volt az este, nagyon jól érezte magát. Azt hiszem, Gyurka meghatódna, hogy a 100. születésnapját is a Nemzetiben ünnepli az ország. Talán fentről most is mosolyog ránk, és örül, hogy barátok, ismert színészek emlékeznek rá. Szerintem külön öröm számára, hogy az estét Alföldi Róbert rendezi, hiszen kedvelte őt, nagyon” – vélekedik Faludy György özvegye, Faludy Fanni.

Az est fellépői:

A tabi Rudnay Gyula Szakközépiskolában évente megrendezésre kerülő Faludy-szavalóverseny eddigi győztesei: Birkás Kinga (a Somogy Megyei Önkormányzat Perczel Mór Gimnáziuma) – Haláltánc – ballada; Szalai Julianna (Jaschik Álmos Művészeti Szakképző Iskola, Budapest) – A sivatag; Tatai Gergő (Somogyi TISZK Közép- és Szakiskola Dráva Völgye Középiskolája, Barcs) – József Attila temetése.

Hobó, Deák Bill Gyula, Kubik Anna, Turek Miklós, Gerendás Péter, Lukács Sándor, Székelyi József, Molnár Piroska, F. Dóry Magdolna, Farkasházy Tivadar, Galkó Balázs, Palya Bea, Kálloy Molnár Péter, Tihanyi László.

remek voltak. Nem sírta vissza ifjúságát, mert ifjúan érezte magát. Eric Johnson – aki pedig nehéz ember volt – is hamar föloldódott. Gyakran látogattam meg őket, hölgyekkel, haverokkal, s mindig remekül zsúrozunk. Rengeteg malac történet hangzott el – nőkről –, hogy ők hogyan viszonyultak egymáshoz, soha nem esett szó férfiszerelemről. A két derék humanista lator sportot űzött a nők fölfektetéséből, miközben persze egymást szerették. Pajzán történeteknek magam sem voltam híján soha. Talált a szó.

Voltunk nyaralni együtt Tunéziában is, Faludy, Eric, Lanczok Gábor meg én. A reptéren, a duty free-ben vásároltunk egy hatalmas táská tömény italt, Faludyra való tekintettel fölengedték a gépre, Tunéziában pedig nem kötöttek bele. Két hétig dözsöltünk, egy nap pihenés, olvasás, beszélgetés a kultúráról, egy nap részegkedés, marhulás. Szó, ami szó, matuzsálemi kora ellenére Faludyval úgy lehetett szórakozni, mint a korombeli cimborákkal.

OZ: Legendás Faludy erdélyi látogatása az új évezred első évében. A hírek szerint ebben is benne a kezded...

(Folytatása a 10. oldalon)

Faludy György élete utolsó öt esztendeje nemhogy eseménytelen csendességben telt volna, hanem merőben új szakasza kezdődött egy szerelemmel, az ő „hangos feleségével”, ahogyan a költő nevezte kedvesen rajongójából lett társát. Faludy Kovács Fannyval erről az időszakról, valóság és mendemondák viszonyáról beszélgetünk.

– Bár sok helyen beszéltél már róla, de elmesélnéd-e most az Irodalmi Jelennek, hogyan ismerkedtetek meg Faludy Györggyel?

– Egy verseimből készült francia fordítást vittem fel Gyurikának és egy filmszinopsziszról szerettem volna megkérdezni a véleményét. Ott állt az ajtóban, gyönyörű hímzett fehér ingben, fekete nadrágban, és én abban a pillanatban tudtam, hogy nem fogok innen többé elmenni... és ez így is történt. Elkezdett mesélni, én pedig ittam a szavait. A szerelmünk harmadik hónapjában elvitt Erdélybe, akkor ismertett meg Orbán János Dénessel, akit ő nagyon szeretett.

– Ezek szerint nem Erdélyben ismerkedtetek meg, ahogy ezt olvasni lehet itt-ott?

– Nem, csak Erdélyben vette meg a karikagyűrűt. Orbán János Dénesnek volt egy titkára vagy sofőre, ő vitt el minket egy kolozsvári ékszerboltba.

– Mennyiben alakult át a Faludy-képed, amikor rajongójából a társa lettél?

– Azt hiszem, ő mindig legenda volt, valami pátosz lengte körül. Költőként nekem kezdettől kedvencem volt Szabó Lőrinc mellett. De nem hiszem, hogy lehetne csak azért szeretni valakit, együtt élni vele öt évig, mert nagyon jó verseket ír... Ha „sorrendet” kellene felállítani, mi ragadott meg benne elsősorban, akkor Gyurka személyisége: embersége, alázatos-sága, kedvessége volt az. Mellette jobb ember lettem. De Faludy mellett szükségszerűen mindenki jobb ember lett. Itt megint Orbán János Dénest kell említenem, aki azt nyilatkozta egyszer, hogy nem ismert nála jobb embert. Én sem. Örülök, ha őt csak megközelítően jó emberrel találkozhatnék még. Az együtt-létünk során a róla kialakított kép csak még pozitívabb lett.

– „Faludy fehérén-feketén” című interjúköteted bevezetőjében azt írod, „egy hippilány és egy költőfejedelm” vig estéinek krónikája ez. Mit gondolsz, Faludynak inkább hagyományos Múzsára volt szüksége, vagy hippiszerelmre?

– Ezt tőle kellett volna megkérdezni. A különlegesség biztos őt is motiválta, tetszett neki, mint mindenkinek. Első feleségét, Valit például általában kispolgárnak tünteti fel a könyveiben, és vele nem volt túl gyümölcsöző a kapcsolata hosszú távon. Valószínűleg abból adódóan, hogy zseniként, nem kispolgárokra volt szüksége – de lehet, hogy ez épp fordítva van.

– A „szereposztás” hagyományosnak volt mondható a kapcsolatokban?

– Én nem vettem alá magam, teljesen egyenrangú kapcsolatban éltünk. Ő mindig férfi volt, én mindig nő. Nem ápolónő, nem kislány, egyszerűen nő.

– Hogyan készültek az interjúkötetek?

– Gyurkának voltak kedvenc italai, amiről Márkus Barbarossa János is beszél az Irodalmi Jelen egyik számában, a malt whisky példál, meg a somlói juh fark, egy ilyet felbontottunk és kötetlenül beszélgettünk. Volt, hogy már megjelent interjúkból vettem át mondatokat, ilyenkor Gyurka mondta, hogy azt már egyszer itt és itt jól megfogalmazta, nyugodtan használjam fel. Két ilyen interjúkötet jelent meg, az egyik a Faludy fehérén-feketén, a másik a Pokolbéli vig óráink, szerintem jól sikerültek.

– Faludy második feleségével, Zsuzsával két közös kötetük is született. Ezek szerint megkönnyítette számára a munkát egy társ-alkotó közreműködése?

– Eric Johnson volt az egyik ilyen társa, de Zsuzsát is nagyon nagyra tartotta, tehetségesnek, remek újságírónak és írónak, nagyon jó volt tanárnőnek is.

– Zsuzsa emléke, mítosza mennyire volt jelen köztetek? Nem volt számodra zavaró, mint egy kísértő szellemé?

– Voltak ilyen „szellemek”, de Zsuzsáé soha. Azt hiszem, őt szerette a legmélyebben Faludy.

– Az egyik legszebb és legérdekesebb rész az interjúkötetben, amikor Ericről, Faludy fűbarátjáról beszélgetek, aki végül is kísértelt az életéből. Mi történt Eric-kel?

– Eric halálos beteg volt, amikor elment Indiába, és bár egyesek azt mondják, ekkor még nem tudott róla, én biztos vagyok benne, hogy már tisztában volt vele. Amikor visszament Nepálba, már biztosan készült a halálra. Nem azért lett öngyilkos, mert egyszerűen nem akart élni, hanem így nem akart tovább élni. Az agyában is voltak áttétek, csonttrája volt.

– A korábbi interjúkban ellentmondásosan jelent meg, hogy a megismerkedésetek után Faludy kérte meg Ericet, hogy

A hangos feleség Beszélgetés Faludy Kovács Fannyval

Faludy György

Fannyval

Tizennégy évesen kompjúter mellett dolgoztál, minden csínját-bínját tudtad pedig senki nem tanított rá, míg én rossz írógépet verdestem vénen..

Te mindig sok-sok ünnepet akartál, ötszáz vendéget, lármát és győzelmet, én veled egy lugas árnyékára vágytam lenn az Adria kékes vize mellett.

Kultúráról szokásom beszélgetni, az óriási hervadó virágról, tenéked a baráti párbeszéd kell, mulatság, tréfa s a nem nyugvó Ámor.

Kilencesztendős éhes korom óta ettem s magamba ültettem a könyvet, te meg a televíziót engedted magadhoz bújni, ami sokkal könnyebb.

Te a jövődet ajánlod nekem, én meg azt mondom, hogy tiéd a múltam. Minden kincsünk a másik fordítottja. Mért szeretjük egymást ily tébolyultan?

költözzön el, vagy magától döntött úgy, hogy kiszáll a kapcsolatból?

– Mi felajánlottunk Ericnek, hogy maradjon Gyurka mellett, de ő úgy döntött, hogy elmegy. Eric egészen különleges ember volt, nagyon okos, kiváló képességekkel, a Jóisten biztos, hogy örömeben alkotta.

– A kézirat-hagyaték gondozása közben bukkansz-e még érdekességekre?

– Nem én csinálom, hanem Matyi Dezső, az Alexandra Kiadó tulajdonosa. Volt kézirat, ami elveszett, például Erasmus –s-sel, ahogy Gyurka mondta – magyar eredetije. Ilyen esetben a munka zömét mi Orbán Jánoskával megcsináltuk, Szócs Géza közreműködésével. Volt még egy tükörfordító, aki megelőzte Jánoskát, nekik köszönhető, hogy Gyurka kötetei nagyon jók lettek. Ő maga ezeket még életében jóvá is hagyta. Amikor már nem látott jól, én felolvastam neki a kötetek anyagát.

– Voltak-e megvalósulatlan tervei?

– Nagyon sokan könyörögtek neki, hogy legyen a Bibliának egy Faludy-fordítása. Hízelt neki, hogy erre ennyire sokan kíváncsiak lettek volna, de nem kezdett bele. Verseket szeretett volna még írni, tanácsokat adni fiatalabbaknak, tehetséges embereket fogadni az otthonában, szerette volna, ha Jánoska ír még és nem lesz főállásban kocsáros. Szerette volna, ha még az ő életében Szócs Géza megkapja a Kossuth-díjat. Többször írt ez ügyben a magyar kormányknak, ezt onnan tudom, hogy én gépeltem a leveleket.

– Kik azok a barátok, akik mindvégig megmaradtak mellette?

– Gyurka a rajongóra volt a legbüszkébb. Ma is örülne neki, hogy a metróban ott vannak a versei, hogy megszólítanak engem, hol lehet Faludy-kötetet kapni, hogy keresik-szeretik őt a halála után is. Mivel az Irodalmi Jelen Aradon jelenik meg, fontosnak tartom elmondani, hogy Szócs Gézát, Kányádi Sándort, Orbán János Dénest, Böszörményi Zoltánt és Márkus Barbarossát Jánost szerette a legjobban az irodalmárok közül.

– A szakmai közönség Faludy-reflexiói viszont sokszor mintha visszasak lettek volna, és nem a helyén kezelték volna.

– Azt kerek percc kijelenthetem, hogy ennek az irigység az oka. Sokan voltak irigyek a tömött sorokra, a népszerűségére, arra, hogy milyen remekül beszélt, ahogy megfogta az embereket, hogy rengeteg nyelven beszélt, politikailag is mindig tudta, hol a helye, nem voltak túlkapásai, és amikor kellett, akkor elment. A negatív értékelések biztos, hogy csak irigységből fakadnak, nem szakmai hozzáértésből.

– Gondolod, hogy a Népszabadságban annak idején megjelent cikk is...

– ... ezt példázza. Mi nem olvastuk azt a lapot, ez a cikk minősíti.

– Az önéletrajzi trilógia olvasásakor az a benyomása az embernek, mintha került volna a hosszú távú, mély emberi kapcsolatok kialakítását.

– Inkább csak egyszerűen nem volt ideje befejezni az utolsó kötetet, sürgette a kiadó. Szándékosan biztos nem törekedett felszínes kapcsolatokra. De erre szintén ő tudna válaszolni. Sokan hivatkoznak arra, hogy „Gyurka ezt és ezt mondta”, én nem szeretnék ebbe a csapdába esni, nem tudok és nem is akarok helyette nyilatkozni. Amit elmondott, azt elmondta, amit nem, azt a sírba vitte a titkaival együtt.

– A budapesti lételemek elég viszontagságos szakaszai is voltak.

– Voltak nehézségek, de ahogy Gyurka mondaná: boldogok voltunk.

– Nagy port kavart annak idején a Penthouse magazinban megjelent fotósorozat. Honnan jött az ötlet?

– Megkeresett bennünket Klivinyi Zoltán, aki akkor a lap tulajdonosa volt, úgy emlékszem, ez volt a második száma, az elsőben még nem szerepelt híresség. Amikor felkértek bennünket a fotózásra Gordon István főszerkesztővel, mi ígértünk. Gyurka is nagyon büszke volt rá. A fotózás után ők pezsgöztek, én meg felfáztam.

– Mintha a hírértéke sajnálatosan sokkal nagyobb lett volna e megjelenésnek, mint mondjuk a versesköteteknek.

– A hangosabb közönség számára, nyilván.

– De azért Faludy felkészülten, ügyesen használta a legmodernebb média közvetítő erejét is, nem?

– Ő inkább igyekezett megfelelni a médiának. Egyetlen fórumot, újságot, tévéállomást sem akart kirekeszteni. Mindenkinek adott interjút, őszintén beszélt, ahogy éppen gondolta. Az őszinteségével éltek vissza leginkább, gyakran használták fel ellene.

– Budapestet mindenesetre nagyon szerette. Volt olyan hely a világon, amire nagy nosztalgiával gondolt?

Irodalmi Jelen

– Budapestet tényleg imádtá és Erdélyt is – Erdélyországot, ahogy ő nevezte. Sose felejttem el, amikor Márkus Barbarossa Jánosnak azt mondta 94 évesen, hogy ha még egyszer építkezne valahol, akkor azt Segesváron tenné.

– *A hosszú életének a szivarozás, a whisky vagy a szerelem volt a titka? Vagy együtt a három?*

– Szivarozni is, meg cigizni is szeretett. A whisky (ezt is s-sel mondta) mellett szerette a jó borokat, az erdélyi pálinkát és általában mindent, ami jó: a barátokat, a társaságot, a rajongóit; szerette, ha őszintén mesélhet nekik. És szerette a szerelmet.

– *Imádták a nők. Mi volt a varázsa?*

– Nemcsak a nők, szerintem a férfiak is. A varázsára azt mondanám, hogy „nehéz körülírni, de könnyű ráismerni”. Ahogy járt, ahogy italt töltött, ahogy megszólalt, milyen udvarias volt, ahogy gesztikulált, a haja esése, illata, ahogy a szemébe nézett, ahogyan a tudást önmagáért szerette, ahogyan az irodalmat minden elé helyezte, a helytállása, hogy mindig az igaz emberek oldalára állt. Ezt gyakran kihasználták.

– *Te mennyire tudtad megvédeni? Egyáltalán szüksége volt-e rá?*

– Csak remélni tudom, hogy maximálisan segítségére tudtam lenni. Szerintem Gyurka életében ez egy jó szerelem volt, szerette volna élete utolsó éveit maximálisan kihasználni. Jó verseket írni, jó borokat inni, járkalni szerte a világban. Elmentünk együtt Amerikába, Egyiptomba, Hollandiába, sokat jártunk Erdélyben, Lengyelországot én mutattam meg neki, korábban még nem járt ott. Sok jó belefért ebbe az időszakba. Biztos, hogy volt már korábban hasonlóan jó szakasza az életének, én csak remélni tudom, hogy ez a pár év legalább olyan jó volt. Stabil volt a kapcsolatunk.

– *Melyik volt számotokra a legmulatságosabb pletyka a kettőtökről felröppent hírek közül?*

– Talán az, hogy pornófilmes szereplésekre készülünk. Most is annyi mindent terjesztenek, én már semmin nem lepődöm meg.

– *Írsz-e még verset? Megjelent egy köteted 2003-ban.*

– Nem, az volt az utolsó kötetem, Gyurka válogatta az addig megjelent verseimből. Aztán elmaradt a versírás. Arra jutottam, nem kell szükségszerűen ebben kiteljesedni. Kommunikáció szakon végeztem eredetileg, szervezéssel foglalkozom, az együttműködések összehangolása, a tervezés megy jól.

– *Erre Faludy mellett is bőven volt lehetőség...*

– Igen, ráadásul akkoriban vettem részt egy Faludy-szabadegyetemen.

– *Hogy érzed: a 100. születésnapra elég sok kiadvány megjelent-e, helyére került-e Faludy György életműve?*

– Majd akkor kerül teljesen helyére, ha lesz Faludy Györgyről elnevezett általános vagy középiskola vagy Faludy Egyetem, vagy ha majd lesz utca, ami a nevét viseli, ha megjelenik róla több monográfia, és az iskolákban tanítani fogják. Talán a Damjanich utcában lesz most egy emléktábla, hogy itt született.

– *Radnóti egy, a maga Famiójához írt versét így fejezi be: „kezemben egy nagy mákvirágszirom / s elúzi azzal tőlem a halált”. Hogy érzed: jelenléteddel el tudtad üzni tőle a halált?*

– Amikor egyszer viccesen azt mondtam Gyurkának, hogy én nem akarok mellé temetkezni, akkor a szeme megtelt könnyel és azt kérdezte: „Ki fog rám akkor vigyázni, ha nem az én hangos feleségem?”

Készítette **Laik Eszter** és **Weiner Sennyey Tibor**. Fotó: **Szőcs Tekla**

Faludy György
Szerelmes vers

**Ajtómnál álltál. Nem engedtelek be.
Akárhogy kívánsz, kísérleted meddő.
Várfalat húztak közibénk az évek:
te huszonhét vagy, én kilencvenkettő.**

**Tiéd a jövő. Régen erős voltam,
de kincseimnek elfogyott az ára,
te a számítógépre esküdtél fel,
én Gutenberg foszló galaxisára.**

**Megvédlek, vénség, magamtól, fogadtam,
s el sem képzeltem, hogy a szerelem
hatalmasabb. Most itt ülök melletted
s hosszú, szőke hajadon a kezem.**

**Egymás nélkül nem tudunk többé élni.
Naponta földre sújt az iszonyat,
hogy a kölcsön, mit az időtől kaptam
régen lejárt. Már csak pár pillanat.**

**Boldogságunkban te nem gondolsz arra,
kivel töltesz utánam hatvan évet.
Sok a nálam különb. Hozzám hasonló
egy sincs. Mikor nem látsz, felsírok érted.**

Az egyetemes magyar költészet alighanem legismeretlenebb ismerőse Faludy György. Könyve itthon három és fél évtized előtt jelent meg, mégis, még a fiatalokban is, Villon-átköltései révén varázsoson cseng a neve. Kéziratban terjedő verseinek legendája van, melyet még csak erősít a kalandos életút. Átváltozásai – vándorlásai országból országba, helyről helyre – maguk is *költőiek*; a döntést legelsőbbben az etika parancsa irányítja. Könnyörtelen, önmagát sem kímélő szenvedéllyel, dühösen és életigenlő akarattal választja ki az új és új terepet, tagadja meg az egyik, szereti meg a másik hazát. Örökösen félúton van, és mégsem hontalan. Ha a magyar nyelvet is hazának vesszük – miért ne vennénk annak? –, tán egyik legbiztosabb lakója. Párizsból – a dátum is fontos! – 1940 májusában vallomást küld: *Óda a magyar nyelvhez*.

Magyar nyelv! Vándorutakon kísérem, sértett gögömben értöm és kísértöm, kínok közt, gondjaimtól részegen, örökzöld földem és egész egem, bőröm, bérem, bírám, borom, míg bírom és soraimmal sorsom túl a síron, kurjongó kedv, komisz közöny, konok gyász: menyeyi poggyász.

S ha a *Hét évszázad magyar versei* közt helyet nem kapott költőtől tovább idézünk – „magyar nyelv! fergetegben álló fácska, hajlongasz szél-cibáltan, megalázva” –, föltűnik Illyés Gyula *Koszorújának* holdudvara is. Pontosabban: a kezdemény, hiszen Faludy György sem csupán a magas és mély hangok („szöcskék és tücskök rétje” – „alkony violasötétje”) idillikumáról beszélt, hanem a „Hajnóczyk, Dózsák meg Rákócziak”, megannyi sötétben világoló *láng* tragédiájáról. A hazáról, mely épp ez idő tájt vergődött a német szorításában, s önmagáról, a hontalanról, ki kénytelen volt megfutni otthonról, hogy hű maradván eszméihez, egyszer hazaérkezhessek.

A sors és a közép-európai történelem *tréfája*, hogy könyvei több máglyahalált (vagy zúzdahalált) is megérték: akít a nyilasok üldöztek, az később sem nyerhetett menedéket. Faludy György kiátkozása, az embert kemény próba elé állító recski „börtönévek”, valljuk be, mindnyájunk tragédiája és szégyene. Ő – ezért nem tudták megtörni – akaratosabb, keményebb volt annál, mintsem hogy főt hajtott volna. Újból, másodsor is emigrálnia kellett: inkább a bizonytalan lét, mint szájon a lakat – vallotta. És valójában – Bécsset, Párizst, Londont, Firenzét érintve (egy ideig Málta szigetén is élt) – ekkor kezdődött nagy vándorlása. Furcsa mód, ahogy a kilométereket tekintve mind távolabb került a hazától, a *dühösen-szeretettől*, mely nála a magyar nyelvben mindig megőrzött fenség, úgy érkezett hozzánk fokról fokra közelebb. Elsősorban látomásaiban, kényesen-tiszta vers-beszédében. Olyan szellemi hazát épített föl magának, melynek értékei az egyetemes magyar irodalom értékeivel vetekszenek; nyugtáznunk *létét* egyre sürgetőbb föladat, mi több: kötelesség.

Lírája csupán a fölületes olvasó számára érthető könnyen, aki a vágáns-dalban csak a rekedtséget érzékeli s a szókimondás

vaskos báját, melyet aláfestő zeneként vonz a balladai forma. Villon-átköltései, noha ő elhatárolta magát a *műfordítástól*, megbotránkoztatott: hogyan van valakinek mersze ürügyként használni egy klasszikust, még ha a *csenés* jobb céllal történt is: a kimondhatóság reményében. Faludy György maszkját, bizonyítja ezt a kolozsvári Korunkban folytatásokban megjelent *Heine Németországa*, történelmi idők ihlették. Ha a Villon-átírás és a hasonló modorban készült egy-két költemény – például a József Attilától sem távol álló *Középkori kocsmadal* – a személyiség jogait pörli vissza. Heine poémájának átköltésére azért került sor, hogy a költő – miként mondja – bunkónak használhassa a náciizmus ellen. Különben is a rejtőzés – áthasonulás. *A pompeji strázsán* álló különösen él evvel a fogással: *Michelangelo utolsó imája* mögé búvik, 830 táján

Walafridus Strabo, 1540 körül pedig Pietro Aretino nevében küld levelet Grimaldus Szent Gallen-i apátnak, illetve a salernói hercegnek. A Rig Védának éppúgy áldoz, mint a „kínai versnek”, hisz anyag és szellem összeférhetlensége – melyik a magasabb rendű? – örök téma. A forma, a lélek, az *egynek* látott mindenség – vélelme szerint – bomladozó össz-

hangja hív elő dalt – gyakran szonettet, mely az öregedő költőnek is, később látni fogjuk, legbiztosabb megszólalási módja lesz –, kiátkozó keserűséggel megint csak a németet ostromozza, *A júdeai helytartó* párbeszédében pedig a népet, „mely halni gyáva, élni ostoba”.

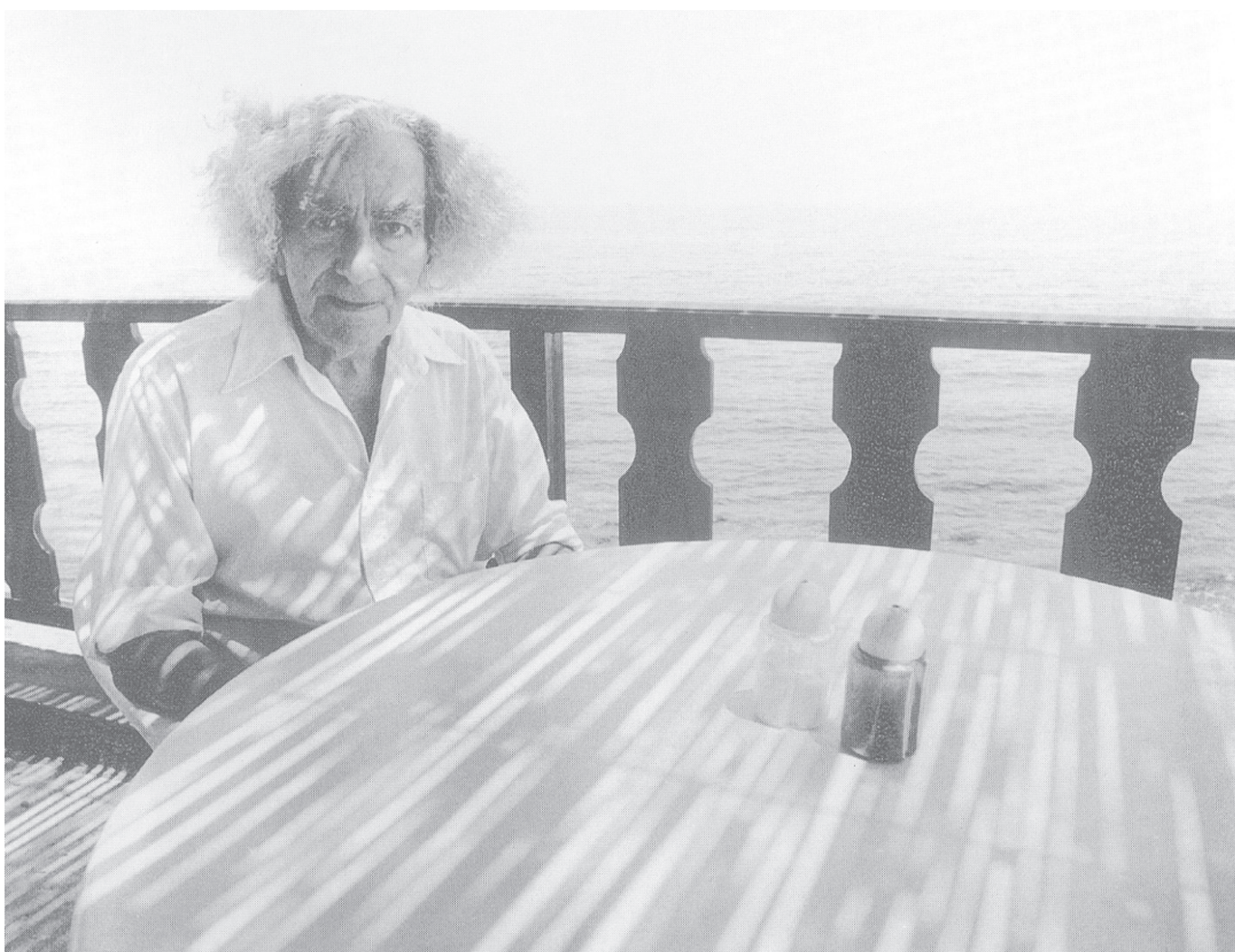
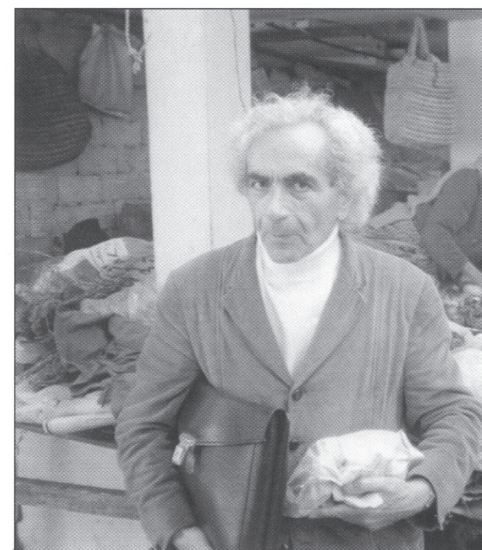
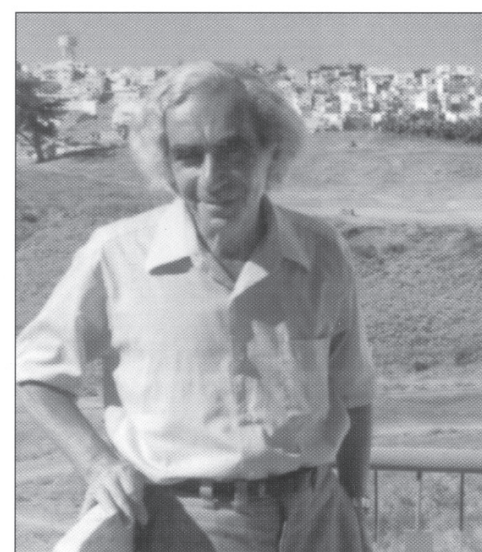
A balladai „homály” sem akadályozza meg, hogy egyetlen szerelméről valljon, s hogy megrajzolja Nulla Károly életének gyönyképét: „üres lapok néma ítéletét” hullatja rá. A szonett fegyelme és a középkori kocsmadal szabadszájúsága egyként lefegyverzi, sőt némelykor – például az *Aretino Péter*-panaszban – a tercínákat dühvel is *béleli*. Avval, hogy érzékeny minden rázúduló csapásra, a kibeszélés véderővé válik. Aki – önmagára vagy a világra – átkot mond, egyetlen helyzetben sem lehet közömbös. Így lesz ez alighanem a világ végezetéig, miként egy 1939-es párizsi vers, *az Atlantisz* megállapítja: rendőrkopók kaptatnak mögötte, s ő, a „rongyokba burkolt kolduskirály”, csak nevet, nevet, jöttét sehol sem várják; fölszabadult „magánya” a valóságban teher.

Versében gondolat és kép harmóniája, szemérmesen itt-ott bevallott halálfélelem. *Az Arab mezőn* égi hangjának hívását – „sehogysem értelek, / hogy e földről, ahol mindennek vége, / mért nem vágyol a nemlét gyönyörére?” – visszautasítja. Elni vágyását két különböző – mozgalmi és művészeti – példa segíti. Az önkéntest (*Beálllok katonának*) Vámbéry, Fényes, Kéri, Jászi, Ignotus szelleme küldi a „náci ordas” ellen, s ő bizik abban, hogy – etikai próbának sem utolsó csatában – meg tudja majd vívni a saját harcát. S nem kevesebb erővel személyes becsvágya is sarkallja: magyar költő akar lenni, illetve maradni.

Számára a vers a lét egyetlen közege, fájdalom, gyötrelme. És mégis, minden körülmény közt játszik. Versmuzsikája, már-már tökélyvel és néhányszor a túlcsondulás veszélyével, a Nyugat

SZAKOLCZAY LAJOS

Faludy György látomásai

költőit idézi. *A szél éppen Kosztolányit: „Az égen ferde csillag billeg, / a földön vérszín szikla csillog – / e tájhoz annyi illat illet, / mely pille módra szállt és illott.”* Színei – bevalottan színtanulmányokat végez – tájhoz (Kasba, Marokkó, San Francisco) és napszakokhoz (leginkább az alkonyhoz) kötődnek. Tobzódik bennük, a fényre szomjas szem fölhabzsol mindent: a *violapirosból a vadörösig*, a szürkétől a megalvadtt vér barnájáig. Érzéki és pontos, s mintha csak festőtől származnék, oly plasztikus a kép: *Alkony San Franciscóban*.

Megglé folyt zubbonyomra és kadarka.
Hol vagy? szólalt meg mögöttem szerelmem,
de én csak álltam, térdig vérnarancsban
s rézkardokkal szememben.

Szinte utolérhetetlen tökély e kinagyításban; a költő megsejtett valamit természet és ember harmóniájából. És nem kevés benne a megnevezhetetlen fájdalom, az Úrral, Istennel szembeni alázat, melyet csak a nagy filozofikus „élményversek”, a *Magányosan s kegyetlenül* (1944) és a *Fehér egerek* (1961) fognak kibontani. Az előbbiben, akárcsak Kosztolányi a *Hajnali részegségben*, Faludy a nagy égi játékot csodáló vendég szerepét játssza. Az „égi rendező”, kit – bár keresett – nem talált meg sem New Yorkban, sem Bécsben, sem Budapesten, akkor jelenik meg egy pillanatra, mikor a költő a gumifa virágja láttán lét-nemlért kérdéseinek töpreng. Megjelenik, de nem ahogyan megkívántott: mezítelen, póre lényével, hanem „pondrós és emberek uraként” – és mindvégig villódzva, éles kontúr helyett átmeneti állapotot színelve: *eltűnően*.

Az *Összegyűjtött versek* (Püski, New York, 1980), cezúraként, egy-egy nagy költeményt kiugrat, evvel is jelezve: minden poéma, mely összefoglaló szándékkal íródik – lezár valamit s egyben valaminek a kezdete – képes erre a szerepre. A *Búcsú Amerikától* (1946) különösen. Már a helyzet is, mely előhívta, fölfokozott. A búcsú szolozsmáját mormoló *utazó* az Atlanti-óceánon síkló hajó fedélzetéről néz vissza az odahagyott partokra. Enjét s mégis akárha a történelmet faggatná, számon kér és követel. A hat részből álló poéma csupa felsorolás: múlt és félmúlt eseményeit, a „mérhetetlen földrészt” kiváltságosainak és robottól megrokkantjainak életét, az ellentmondásokban megtestesülő boldogságot, a neves embereket és a névtelen bajtársakat vonultatja föl: szerelmeket, találkozásokat sodor magával, a „kevély kapitalizmus” megmagyarázhatatlan szeszélyeit – élet, halál, föld, gép, művelődés, haladás egymásra montírozott képét – rögzíti. Esélyünkét, az ember esélyét a megmaradásra. „*Lincoln azt mondta, búcsúzva Illinoistól / mikor a Fehér Házba / indult s a háborúba, mely hosszú volt és véres / és a feudalizmus / vereségével zárult s a rabszolgát szabadá / tette, vagy pontosabban / bányászt meg gyári munkást csinált a rabszolgából, / hogy a korbács helyében / a nagyváros borzalma és a filléres, bamba / jólét tegye az embert / boldogboldogtalanná, de Lincoln azt mondta / búcsúzva Illinoistól, / hogy végső fokon minden, amit az ember tervez / elkorcsosul s megposhad / és végső soron minden, amit az ember alkot / hiányos és múlandó / s végső soron minden értelmetlen s elmúlunk / s elmúlik alkotásunk, / és épp ezért kell himni, hogy alkotásunk fontos / és hogy érdemes élni, / himni utolsó percig és a keserű végig: / ezt mondta Lincoln nekik.*”

Előre, vagyis haza, szkeptikusan, netán örömtől gyúltan, mindegy! Haza, arra a földre, mely „hőbörgő gyötrem”, „rút omladék, penészes rom”, mely „dühöngő félbolondok s megszálltak ispotálya”. A megérkező arra is kész, hogy „nagyot igrjon a humanisták keserű serlegéből elvadult kerted mélyén, magyar történelem”. A 45 utáni évek demokratizmusára azonban elég hamar hó jön és jég. A megváltozott körülmények Faludynak sem kedveztek. Huszonöt versből álló ciklusa – *Magyarország* – csupa seb, keserűség, düh és szeretet vegyülete aszerint, hogy egy-egy pillanat mivel lepi meg. Bár sok minden akadályozza hazai eszmélését – összetűzésbe kerül egy városparancsnokkal, kihallgatást kihallgatás követ, könyveit az új rendszert ugyancsak elkobozza –, van hangja soha el nem muló szerelmének megvallására is. „*Szebb volt a mások földje / s nem tartanék hazámmal, / ha sodronyként nem kötne / ide minden hangszálam, / mert nyelvvel-szájjal lógok / terajtam, Magyarország, / ahogy az acéldróton / csügg szájjal a légtornász...*” Ehhez hasonló élmény megvállására egyre kevesebb mód adódik: a recski munkatábor – maga sem tudja, hogyan került oda – más *lét- és vershelyzetet* követel. Egyszer gunyoros pamflettel próbál a sanyarúságon fölülemelkedni, másszor – különös helyről, az ávo pincéjéből – Vámbéry Rusztem szelleméhez fohászodik. A börtönében megőrült költő (*Havva Bandi*) hithű és mégis elbukásra ítélt embersége sem hagyja érintetlenül. Látomások és álomképek gyöttrik: Mandelstam, szenvedésben és az igaz kimondásában hű társa, megjelenik a recski tábor kerítésénél, s emlékezteti: csak annak kell igazán remegnie, kinek lényé szerves részévé vált a vers, vagyis húsává és vérévé. Az bukhatik el igazán, kinek – épp a leleplező indulat miatt – joga volna a fölemelkedésre.

Faludy Györgyben, egyszerre és véglegesen, valami megszakadt. Meditálhatunk azon, hogy miért választotta másodsor is az emigrációt. Hű maradt önmagához, és nem maradt hű a

hazához? Mikor, miért és mit tett, s ha nem lenne szókimondó, hogyan volna tovább? Fölösleges kérdések. Az idő talán egyszer mindenre választ fog adni. Elítélheti és fölmentheti, csak – legalábbis e pillanatban úgy tetszik – költészetét nem teheti érvénytelenné. S alighanem ez a lényeg. Mikoron a sallangok, a személyes praktikák lekopnak, s az érzékeny – igaz és igaztalan, bűnös és büntelen – költő áll csupán előttünk, az elfogulatlan ítélkező alighanem nagy költészetre fog bukkanni. Mely úgy gyönyörködtet, hogy egyben kordokumentum is, benne egy *átmeneti* korszak öröme, könnye, sara.

Nem akarja önmagát fölmenteni, úgy véli, hogy számára sincsen föloldozás. Ahogy a *Fehér egerek* című vers mondja, *gyilkos és áldozat* lett egy személyben, ki hiába akarja gyakorolni – végül is szükségszerű helyzetben – Istentől (?), Természettől (?) kapott hatalmát a gyöngével szemben, úgy nem teheti, hogy önmaga is el ne bukják. Látomása, melyet nemcsak a fehér egerekre terjeszt ki, hanem a technokrata herékre, a rossz politikusokra, menedzserekre, tőkésekre és párttitkárokra is; a silányság, mely tingli-tangli ábrándjaival körülveszi az embert és megzavarja, hogy a végső elszámolásnál egymaga legyen; készenléte a vízióra fogalmaztatja vele egyértelművé az állapotot, melyben az emberiség szenved: „*elvezettük mindörökre a jóság / misztikus gyökerét*”. Ez a riadalom, „minden egész eltörött”, adja a kezébe a tollat, hogy vers szülessék Borisz Paszternák halálára, hogy a *New York felé* utazót a repülőgépek stewardessei is a „beprogramozott életre” emlékeztessék. Újból látomás, ezúttal egy – másik versben már említett – *családi gúla* megidézésével. Az éltől mindig a halott tartja fenn, a „holtak hegyén” állva jut mind magasabba. „*Mert jaj annak, aki arcába nézett / a Medúzának s jaj nekem: spermája / pókhálószálan ezekhez eresztett / le az apám. Ő nem tudhatta még / kilencszáztízben, hogy egy nemzedék jön, / mely gyűlöli a földet s borotvával / kaparja ki a jövőző méhéből / a magzatot; hogy jön egy nemzedék, / kezében a roppant bőségszarival, / amely kacatot, halálsugarat / és halhatatlan plasztikot okád.*”

A fönti borzalmak ellen megvédhet-e a művészet, a vers, mely amellet, hogy Faludynál mindig csöppnyi artizstikumot is hordoz, kényesen-büszke szó, a megmaradás szemernyi esélye? Ahogyan Illyés Gyula, Faludy György is szellemi hazát alakított ki magának. Noha az emberiség s még inkább a költészet jövőjében erősen kételkedik, az *övéi*, a kiválasztottak, mindig meg fogják érezni, hogy a szellem dolgai közt kalandozni, és áldozni egy törekény fenségnek, mily gyönyörűség. Ezt a semmihez sem hasonlítható pompás lakomát idézi meg *A British Museum könyvtárában*, s ehhez szolgál adalékul – „*mert lényegem és jellegem, / hogy kontúrom a jellemem*” – az állapotversnek sem utolsó *Balet-táncos*. Az utóbbi egy-két évtizedben ritkán van módja mosolyra. 1957 novemberében Uppsálában még töprenghetett azon, hogy elfogadja-e a svédék megtisztelő ajánlatát – tanítsa az ezredek költészetét! –, még akkor is, ha netán Gusztáv király telefonon olykor-olykor megkérdezné: „megy-e a rimelés?” Alig húsz év múlva – ismét egy József Attila-párhuzam – költeményt ír az elromlott világról: *Alkalmi vers a világ állásáról – Koestlernek*. Verset ír, bár a javulást illetően nincsen már semmi illúziója, fogyjon ki hirtelen az urán, jöjjön vissza a „kézműves szegénység”, amely könyvszekrényt mer ácsolni a tévékből, s az emberiség – újra latin és görög könyveket bújva – térjen vissza az aranykorba!

Közben nagy csapás éri, 1963-ban elveszti feleségét. Lélekállapotát a *Szerelmes versek egy haldoklóhoz* jellemzi; a könyörtelenségről szót ejt, de lázongva is belenyugszik a gyógyíthatatlan betegségbe. Versmondatai elárulnak valamit a kelepccébe szorult, s a vég nagy kérdéseivel szembenező ember alázatáról: „*Ketten ülünk itt szemben a halállal; Mint téli kaptárban didergő méhek; Nincs irgalom.*” Még két évvel a szeretett asszony halála után is – például egy firenzei sétánál – úgy látja, hogy a „hisztérikus, vad angyal” olykor-olykor szembejön vele. Ebben az időszakban különösen érzékeny; Szicília és Málta közt, a *Delfineket* figyelve kérdezi: „*A morálfilozófia mely lapján / olvasták, hogy a gonoszt minden módon / üldözni kell, akkor is, ha csak mást bánt?*”

Mégis az élet pártján áll, s hogy azon, köszönheti a véletlennek: vonzotta „a szerelem eperszaga”. Jellegzetesen szókimondó költeményeiről (*A magyar iskola tanítóinak, Tanuld meg ezt a versemet*), huszonegy *Li Ho*-verséről, „noteszlapjainak” tartást nyugtázó méltóságáról még sokat beszélhetnénk, de mindezek filozófiája, macacssága, élet- és történelemszeretete megtalálható a nagy önéletrajzi versciklusban, a *Száz szonettben*. Melynek csak első rétege – bár érezhetően a költemények nagyobb hányada – ünnepli az új szerelmet mint életet adó erőt, a mélyben ott van a megbontathatatlan – szerelemben, politikában sohasem megalkuvó – személyiség. Könyörtelensége, már-már Szabó Lőrinc-i önfeltárása, nyughatatlan életvitele és kimeríthetetlen tudásszomja – „míg a tanulás lelki kínból testi gyönyör lesz” – majd minden versében megmutatkozik. Gőgösen kényes arra, hogy vonzalmai tisztán látszódnak. Korábban Miltont vetette el, most épp az „álbölcsesség, bombaszt, közhely, csinálmány” letéteményesét, Goethét. Viszont úgy véli, hogy a *helléneket* és a kedvelt „*néhány latint*” márványból faragták, Aiszkhülosz, Plató, Catullus, Szapphó és Euripidész méltó a megőrzésre. Példája – „Töled tudom a leckét” – az a Rotterdami Erasmus, aki nem fogadott el sem tekintélyt, sem dogmát.

Faludynak a szonett nem kaloda, hanem összefoglaló, összefogottságot segítő forma. Jobbára a 14 sor mellett marad, de ha mondandója úgy kívánja, bátran él a „toldott szonett” – például az ún. Shakespeare-szonett – alakzatával, sőt egyéb, bonyolultabb, a sorok számát tovább növelő formákkal is. Pöresége, nevezhetjük *halálos játéknak*, a klasszikus szonettben lenyűgöző. Amikor már nincs menekvés, a sorok számának emelése sem tud változtatni a csak versben megnevezhető iszonyaton (*A hetvenegyedik*).

Szemed sarkából szilvakék, kegyetlen
rakétákat röpit az ifjúság.
Ha csak egy csepp becsület volna bennem,
nem engedném, hogy számat érje száz.

Talán még sem késő, hogy lerázzam
szédült hűségedet s kidobjalak.
Te jámbor örült, mit akarsz e házban?
Tört bútorok és bérbe vett falak

közt ráncos képem vonz, vagy a szegénység?
Ébredj álmodból! Nem látod a végét?
Az iszonyaton kívül mi marad

örökbe rád, ha ócska bábom eldől?
Húzd ki kezedet sárga tenyeremből
honnan az idő vize kiszalad.

Forrás: Mozgó Világ, folyóirat, 1982. szeptember, 73–79. oldal

Faludy György-versek

Fehér egerek

Oly szörnyű szaporák szegények,
tenned kell, szívem, valamit –
így szólt hozzám a feleségem
és én felkeltem mint akit
megbántottak, hogy végrehajtsam
a halálos ítéletet,
s úgy is mint az, ki fél, mert tudja
hogyan ő is sárból vétetett.

Nagy ég, milyen viháncolással
köszöntöttek az egerek!
Orrukkal egymás fartövében
szánkázgattak a meredek
lépcsőcskén, s hogy harapták egymást
s marták a trágár kicsikék!
Azt képzeltem, a régi Rómát
látom, Szodomát, Ninivét.

Fogtam a kalickát, kiráztam
őket, majd rájuk húztam a
fogantyút, hadd vigye le gyorsan
mindüket a Niagara.
De nem! A habzó örvény nem bírt
velük: életéhez a száz
egérke jobban ragaszkodott
mint önnön sodrához a víz,
úgy cikáztak, mint a gátugró
lovak, mint fehér agarak
és ugrándoztak, szökdecseletek
akár a repülőhalak,

én meg a fogantyút markoltam,
húztam, rángattam, de hiába,
a víz nem jött s én rámeredtem
az iszonyú lubickolásra
s álltam dermedten, míg az örült
uszoda elpihent s amíg
a víztükör alatt sorjában
kinyúltak gyenge lábaik.

Már mentem és futottam volna,
amikor észrevettem, hogy
az árnyékszék deszkáján nyálas,
nyamvadt egérke kuporog.
Piros szemével hálatelten
figyelte arcomat; úgy ült
vacogva, mint a tengerész, ki
hajótörésből menekült.

Nedves boldogságában hozzám
imádkozott, az egerek
urához, ki megadta néki
a mindennapi kenyeret,
aki a rágcsálóknak hintát
s tágas kalickát faragott,
s aki ellen, ha vízbe dobja,
sem érez semmi haragot.

De rózsaszín madárlábalával
oly görcsösen kapaszkodott
meg a deszkában s oly szerelmes
szemmel nézett arcomba, hogy
elfordultam a fal felé, majd
behunytam mind a két szemem,
amíg lassanként hinni kezdtem,
hogyan nincs egér, csak képzelem.

S hirtelen úgy éreztem: nőni
kezdek, mint aki isteni
hatalmát kellő méltósággal
s kegyetlenséggel viseli,
és egyre nyúltam, magasodtam
s egyúttal összezsugorodtam
és töpörödtem, mialatt
nőttem, mert gyilkos sem lehettem
úgy, hogy ne legyek áldozat,
s végül hunyt szemmel látni kezdtem
a kisegérben magamat.

Térdem megcsuklott, émelyegtem,
aztán futottam gyorsan, át
a konyhán s kinn a nyirkos kertben
átkaroltam egy almát,
de előttem még ott keringett
az egér vörös, kis szeme
és végighánytam a ruhámat
én, az egerek istene.

A tizenegyedik szonett

Mellettem ülsz a lócán; könyvet olvassz.
Vállad mögött a támlán jobb kezem.
Az alkony sárga fénycsóvákat
forogat a szemhatár szélén, mint Claude Lorrain

festményein. Ugorjak nyolcvan évet?
A ház rég eltűnt. Luxusszálloda
neonja mellett, ferdén kinn a légben
úszik szobánk helye, hol valaha

boldogak voltunk. Mindkét urnánk széttört
S kihez intézzem ezt az esztelen
üvöltözést az anyag börtönéből?

Vagy kössek békét ketrecünkkel? Állam
lassan feléd csúszik. Elengedem
ajkam csónakját hajad áramában.

A tizenkettedik szonett

A tér mélykék árnyéknak nőtt bokádhöz
s a mindenség határa is te vagy.
A pálmák mélyzöld, dermedt robbanások
vállad mögött. S az óra elakadt.

Az ablakban a fény balettje táncol,
a nap járását arcodról tudom,
a májust hónod jázmin-illatából;
szomszédunk nincs, csak túl a Tejúton.

A bútorok, mint súlytalan trapézok,
hintáznak köztünk. Olykor visszanezék:
az öt világrészt piszkos por veri,

és nincs, csak lényed isteni hatalma
meg lenni a tenger csacsogó nyugalma
s fenn a hold ezüst piruettjei.

A huszonkettedik szonett

Valómnál jobbnak, nemesebbnek
játszom előtted magamat.
Attól vagyok jobb, mert szeretlek,
s mert felemellek, magasabb.

Az önzés is önzetlenség lesz
köztünk. De hogyan válhatok
olyanná, amilyennek képzelsz?
Szerelmed cél s nem állapot.

Vibráló partok szélén járok
veled s lesem zárt ajkadat.
Ingem nyílásában virágot

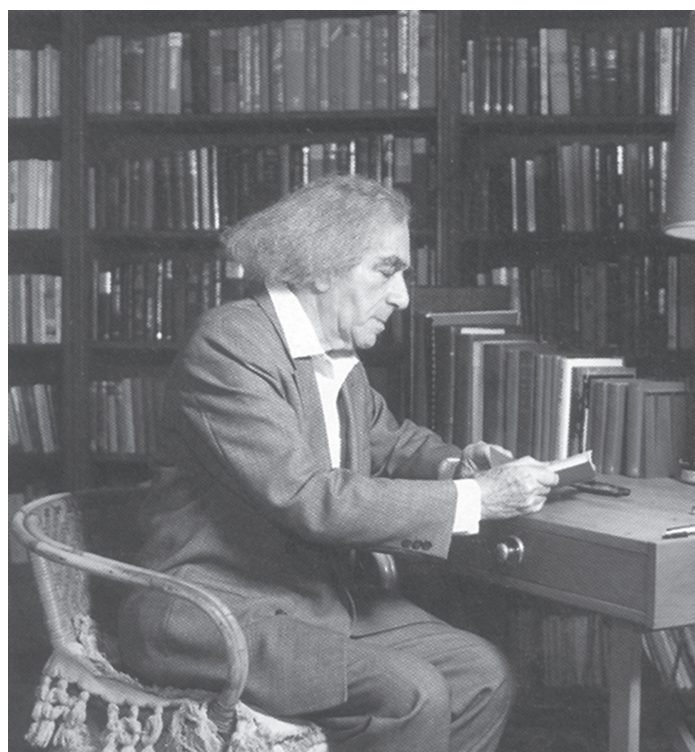
viselek s kést az ing alatt
és éjjel egy-egy részt kivágok
magamból, hogy megtartsalak.

A századik szonett

Repülőgép száll ki minden felhőből
a Central Park felett. Mi a hiba?
A bölcsélet mért érkezett először
S csak azután a győztes technika?
Mert nem fordítva? Mért nem Arkhimédész
öntött már ágyút s atombomba hullt,
míg Néro kornyikált és Róma égett?
Porló vasbeton-szörny lenne a múlt,

ocsmány gépek raktára – kristály hajnal
a pillanat. Itt jönnének nyíló ajkkal
s az erényről beszélgethetnénk szégyen

nélkül. S mily boldogok lennénk! Az ész
mint könnyű sas körözne fenn az égen.
És a Broadway-n feltűnne Szókratész.

(Málta–Valencia–London–
Toronto–New York,
1966–1979)

Böszörményi Zoltán

LÁTOMÁS

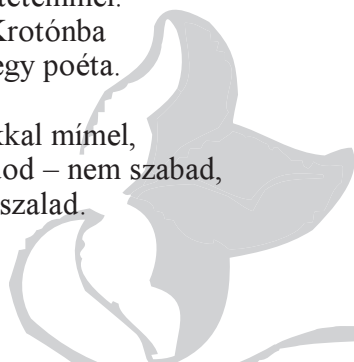
Faludy György századik születésnapjára

Sarki járdán Petronius deklamál,
föld bugyrából merítette lamentát
terít arra haladók lába elé,
melyet már Encolpius is elbeszél.

Vígan, füttyörészve haladsz mellette,
Gitont kutatja fűrge tekinteted,
ültetnéd napfénymázás kerevetre,
a századikat vele ünnepeled.

Messziről követlek tekintetemmel.
Az örökséghajhászokat Krotónba
küldtem, rád várjon ezeregy poéta.

Ki szeretetet csak szavakkal mímel,
kínok közt térdel – mondod – nem szabad,
csend gyíkjá elébe hiába szalad.

Bogdán László

FELEJTSD EL EZT A VERSEMET

elfuserált variáció Faludy György

Tanuld meg ezt a versemet című költeményére

Felejtsd el ez a versemet!
Minek őriznél könyveket?
Ha el nem veszted, elszedik,
barbárok bűnjelnek hiszik,
az atamánhoz beviszik,
vagy a vécére kiviszik.
Ha nem, hát úgyis elszakad,
megbarnul, porlik, elhasad,
madárként röpül el a lap.
A várossal együtt elég.
Nem lehet hazának elég,
kiad egy jelzős szerkezet!
Felejtsd el ezt a versemet!

Felejtsd el ezt a versemet.
Minek tanulnál verseket?
Nemsokára már könyv se lesz,
határ se lesz, törvény se lesz,
feldúlt életünk széthordják
mohó ázsiai hordák.
Új népvándorlás kezdetén
mit érsz a versekkel, szegény?!
Bolyonghatsz az interneten,
amíg még van!... Ó fertelem!
Elvész világod. Nem marad
Hely, hol meghúzhatnád magad.
Az új barbárság közeleg,
két lábra áll a rettenet!
Felejtsd el ezt a versemet!

Felejtsd el ezt a versemet!
Minek kellene vers neked,
ha irhádát nem mentheted,
hálózatodról is leszed,
elvadult, idegen sereg?
Tanulj köszönni csecsenül
és hálálkodni mongolul,
rizset kérni kínaiul,
hódítóid nyelvét tanul!
Ne érdekeljen rím, se múlt.
A metafora rettenet.
Minek kellene vers? Kinek?

Felejtsd el ezt a versemet,
gyűjts inkább luxuscikkeket,
már amit meghagynak neked,
sóvár, rabló idegenek!
Gyűjts ágacskát, falevelet,
ha lesznek még falevelek,
ha marad erdő! Rengeteg
a pusztulás és nem ereszt
kiegő gyarak füstjele.
Végül már mindent beborít
az ipar mocskadéka itt
és győz Euró-Ázsia,
a borzadály, a mánia!
Felejtsd el ezt a versemet!

Felejtsd el ezt a versemet!
Hagyd kinjaid, interneted.
Tűzz fel a hegyre, míg lehet,
amíg még menekítheted,
ami vegzálások után
is benned, épen megmaradt:
búzamezőket, strandokat,
működő nagyvárosokat
képzeld el! Rózsakerteket
teremt újjá a képzelet.
És ezt már nem vehetik el
pusztító hordák. Kitelel
és megőriz a képzelet.
A könyv lehet-e menedék?
Felejtsd el ezt a versemet!

Inkább hazádul ama lányt
képzeld el és ne tétovázz,
ne cidrizz és ne totojázz.
Búcsecs, Királykő elkever,
a saját félelmeivel.
Messzire láthatsz: önmagadba,
lángol a jóság csipkebokra,
nem olthatják ki kazánok,
kírgizek, kozákok, tatárok.
Itt nem találnak rád soha!

És amíg te emlékezel,
a többieknek nem leszel,
s míg új világod tervezed,
szép lassan elfelejtenek,
vígán benépesítheted,
az újraköltött életed!
Tanuld meg ezt a versemet!

Faludy Györgyöt, akit 1956 szeptemberében a Magyar Írók Szövetségének emlékeztető közgyűlésén láttam először, de igazán csak pár hónappal később Londonban ismertem meg, sokáig mélyen pesszimista embernek tartottam. Lehet, hogy ez meglepi a *Pokolbéli vig napjaim* c. a maga nemében kitűnő, dús életkedvet sugárzó emlékeztetőinek olvasóit, hiszen hogyan lehet pesszimistának nevezni azt a Faludyt, aki az ávos hatóság magánzárkájában átszellemült verset tud írni Zsuzsáról, aki Recsken bájos amerikai történetekkel szórakoztatja rabtársait, akit még az örkutyák és besúgók is megszeretnek? Igen, de Faludy nagyjából négy részre osztható életének (két hazai, két emigrációs időszak) van egy fontos fordulópontja, és ez az 1956 utáni Kádár-terror előli menekülés. Magyarországon népszerű költő tudna lenni, ha két diktatúra nem vadászna rá, illetve nem csukná börtönbe. Nyugaton meg tud élni és gyakran jól is él, de egyfajta létbizonytalanságban és kevéssé-ismertségben, gyakran kétségbeesve a nyugati ember (és a politikusok!) szűk látókörű önzésén és defetizmusán. Más szóval – érdekes paradoxon! – Faludy igazából Nyugaton lesz pesszimista, és borúlátásának alapvetően két oka van.

Ezek közül az első személyes. Miután Recskről szabadulása után elvette feleségül korábbi szerelmét, Szegő Zsuzsát, Londonban fiuk is születik, de Zsuzsa 1963-ban meghal. Faludy egyedül marad, és hosszas bolyongás után a kanadai Torontóban telepedik le, itt él egy barátjával egészen 1988-ig. Két alkalommal együtt léptünk fel irodalmi esten, először 1959-ben, Londonban (az évszámra azért emlékszem, mert Déry Tibor akkor még börtönben volt és a fogvatartása ellen tiltakoztunk), ahol én egy nem annyira „honvágyas”, mint a végső hazatérés reményét felcsillantó verset olvastam, amiért Faludy szelíden megfedtetett. Egyáltalán nem bízott benne, hogy valaha is hazatérhetünk. Ezt megismételte 1969-ben egy New York-i irodalmi esten, ahol falfehéren ácsorgott a színpad mögött (iszonyúan lámpalázás volt, pedig csak egy verset kellett elmondania), és ez a vers arról szólt, hogy majd csak a Kerepesi temetőbe fog ő hazatérni. Vagy tíz évvel később ez a reménytelenség oldódni kezdett, de egészen addig, amíg hazai filmek nem csináltak róla egy portréfilmet, ahol részletesen elmondhatta recski élményeit, érthető módon vonakodott rávenni magát a hazatérésre. 1988-ban viszont már a levegőben volt a

Tulajdonképpen Szabó Zoltánhoz voltam hivatalos 1957 őszén, az emigráns *Irodalmi Újság* elegáns szerkesztőségébe, a londoni St. George Street-en, de ő megvárakoztatott kicsit a gépirószobában, ahol a masinák kattogása ellenére is hallhattam, hogy a csukott ajtó mögött vita folyik. Zoltán Ignótus Pali bácsival érvel valmiről. A színen Faludy György vonult át, papírlapokkal a kezében, és bemutatkoztunk egymásnak. Akkortájt volt a negyvenhetedik születésnapja, én meg azon a nyáron múltam húsz. A legendás költő még nem viselt Einstein-sörényt, kékre borotvált volt, bozontos szemöldökű és nyájas. Többféle legenda övezte

Gömöri György A pesszimista Faludyról

rendszerátalakítás lehetősége és 1989 elején az „ellenforradalomról” is végre kimondatott, hogy igazából népfelkelés volt és nem „nyugati ügynökök” szervezték.

De pesszimista az 1956 után Nyugaton írt Faludy-versek többsége is. Van például egy (szerintem kevésbé sikerült) verse az éppen elhunyt Borisz Paszternákról, amiben megfogalmaz valamit, ami saját magára is jellemző. Idézzük:

„Áldás azon, aki az életet szerette. Ez szigorúan tilos, meg az élet tragikus tudatát, mit nem tűr el az optimizmust játszó butaság”

Az élet „tragikus tudata” schopenhaueri vagy nietzschei gondolat, a magyar költészetben talán Kosztolányinál látszik legélesebben. Az „optimizmust játszó butaság” nyilván a dialektikus materializmus fedőszava. Azonban korábbi verseiből nyilvánvaló, hogy ez a tudat még nem jellemezte a költőt Recsk előtt, amikor a szereplési vágy mellett az epikureizmus volt Faludy életének fő mozgójele. Recsken bizonyos értelemben leszámolt a földi javakkal, élményei megrázták, és mélyebb gondolkodásra késztették. Ugyanakkor a politikai terrortól szenvedőkkel teljes szolidaritást vállalt, ezért döbentette meg emigrációjában a Nyugat közönyt és a Szovjetunióval szembeni látszólagos tehetetlensége. És nemcsak a politikai értetlenség, az ökológiai ostobaság is bántotta:

Francia vagyok Párizs városából, / mely lábam alatt a piszkos mélybe vész, / s most méterhosszan lógok egy nyárfaágról, / és nyakamon érzem, hogy seggem mily nehéz.

1938-ban Faludy György megérezte a hitleri terjeszkedés veszélyes szelét, elhagyta Budapestet, és átmenetileg Párizsba költözött. Acentenáriumú Koestler-konferencián a már aggasztóan korú és oroszlanörényű költő arról regélt, nyögdécselve, de nagy mesélőkedvvel és színesen, hogy miként vacsorázott együtt a Faludy házaspár és a Koestler házaspár egy kis párizsi hotelszobában, a tányérokat és a boros poharakat egy vasalódeszkán elhelyezve, hogyan vetett szemet az író a költő

„A roppant lakomán feleszük a földet lábaink alatt, meg az atmoszférát felettünk. Az eresztékek inganak”.

Ezt írta 1959-ben! Ma, negyven évvel később, ökológiai érzékenység nélkül nem létezhet számottevő politikus. Faludy már akkor úgy látta, a Nyugat elkényelmesedett, hagyja magát kényeztetni a technológiától, miközben elsatnyulnak szellemi értékei. Kevés költő írt magyarul olyan pesszimista verseket, mint ő 1980 táján Torontóban: „Tanuld meg ezt a versemet”! ez annak az emlékeztető komor versének a címe, ami mintegy előre vetíti a Gutenberg-galaxis végét: „mert nemsokára könyv se lesz”! (Lenni lesz, csak a nyomtatás alakul át, szorul háttérbe). Ennek a versnek a harmadik versszakában Faludy szinte profetikus erővel mond ki egy már-már megvalósulni látszó lehetőséget:

„Tanuld meg ezt a versemet, s mondd el, mikor kiöntenek a légtől poshadt tengerek, s az ipar hányadéka már beborít minden talpalat földet akár a csiganyál...”

Igaz, ezen a heveny pesszimizmuson valamit enyhíthet a személyes hazatérés öröme, s az az érzés, hogy az ország végül „hűséges fiává” fogadta, és megbecsülte a kétszeres emigráns Faludy Györgyöt. Akinek sok hive van Magyarországon csakúgy, mint Nyugaton, s akinek a temetésén (magam is ott voltam a Kerepesiben) több vallás lelkesze búcsúztatta a szinte matuzsálemi kort megélt költőt. De annak örülök, hogy Faludy nem élte meg 2006 októberének szegénytelen utcai tragikomédiáját – akkor és nem sokkal azután bizony oka lett volna a magyarságot illető pesszimizmusra. Tegyük hozzá: egy költő sem feddhetetlen, s Faludy magánéletének bizonyos vonatkozásai még sokáig sokkolni fogják a konzervatív gondolkodású magyarokat. De el kell választanunk az embert a költőtől, az írótól, aki két diktatúrát szenvedett meg és élt túl, s akinek vannak versei, amelyeket még akkor is fognak magyarul idézni, amikor egyes, ma felkapott íróknak vagy költőknek már a nevét sem ismerik széles e földteken.

az amerikai kémszolgálat embere, tehát inkább elismerte a koholt vádat, miszerint a jenki titkosszolgálat két tisztje szervezte be. Meg is nevezte mind a kettőt: Edgar Allan Poe örnagyot és Walt Whitman ezredet.

1950-től 1954-ig volt a recski kényszermunkatábor rabja. Erdőirtásra osztották be. Mint az Angliában 1962-ben, a magyar könyvkiadó, André Deutsch gondozásában megjelent remekműű Faludy-memoárban, a *My Happy Days in Hell*-ben olvashattuk, a költő már a kezdet kezdetén felfogta, hogy haláltáborban van, robotoltatják őket, de nem kapnak kellő kalóriamennyiséget a túléléshez. Elhatározta, mindent megtesz azért, hogy életben maradjon. Rabtársával, egy ismert szociáldemokrata szakszervezeti vezetővel, a hosszú fűrészt két végét húzva döntötték a fákat. De ha az őr távolabb lépett, takarékoskodtak az energiájukkal: a fogatlan élével húzták-vonták a fűrészt. Az is tartotta bennük a lelket, hogy Faludy a barakk sötétjében felidézte a világirodalom legszebb verseit, sőt: új költemények születtek a fejében, amiket azután elmondott rabtársainak, hogy jegyezzék meg a sorokat, biztosan eljön a nap, hogy papírra vethessék e verseket.

1953-ban, Nagy Imre miniszterelnöksége idején oszlatták fel a magyarországi internáló- és munkatáborokat. Faludy György visszatért Budapestre, a Népszavánál megismert Szegő Zsuzsához. Az 1956-os forradalom legázolása után együtt szöttek át kisfiukkal a határon. 1963-ig éltek Angliában. Zsuzsa akkor halt meg rákban. Utolsó kívánsága volt, hogy a költő vigye el Firenzébe. Útközben érte a halál.

Faludy György Kádár-versét véste emlékeztetőbe sok ezer magyar emigráns. A helytartóhoz szólt: *Álnok vagy, szkizofrén, provinciális / s hazug. Opportunizmusod csigája / hány szovjet elvtárs nadrágján mászott fel! / Rendszerint nem hiába.*

Ez is jellegzetesen Faludy György-i, szonon-szerű, zeneien lüktető költemény, ebben is vannak megragadó vizualitású képek, ez az a hang, ami verseit oly népszerűvé tette széles körökben. 1989-es hazatérése diadalmenet volt.

Attól lehetett tartani, hogy halálra ünneplik. De még rengeteg energia lakozott az öregúrban. Férfibarátról új, fiatal feleségre váltott, és élvezte az irodalmi, közéleti népszerűségét.

Láttam nyolcvanévesen, egy szabadtéri Hobo-koncerten, ahol állva „csápol”, azaz a fiatalokkal együtt kaszálta a levegőt a dal ütemére, égnék emelt öreg karjaival. Amíg le nem teperte az aggkor gyengesége, remélte s hitte, hogy örökké fog élni.

Sárközi Mátyás

Egy kalandos életű múlt századi entellektüel

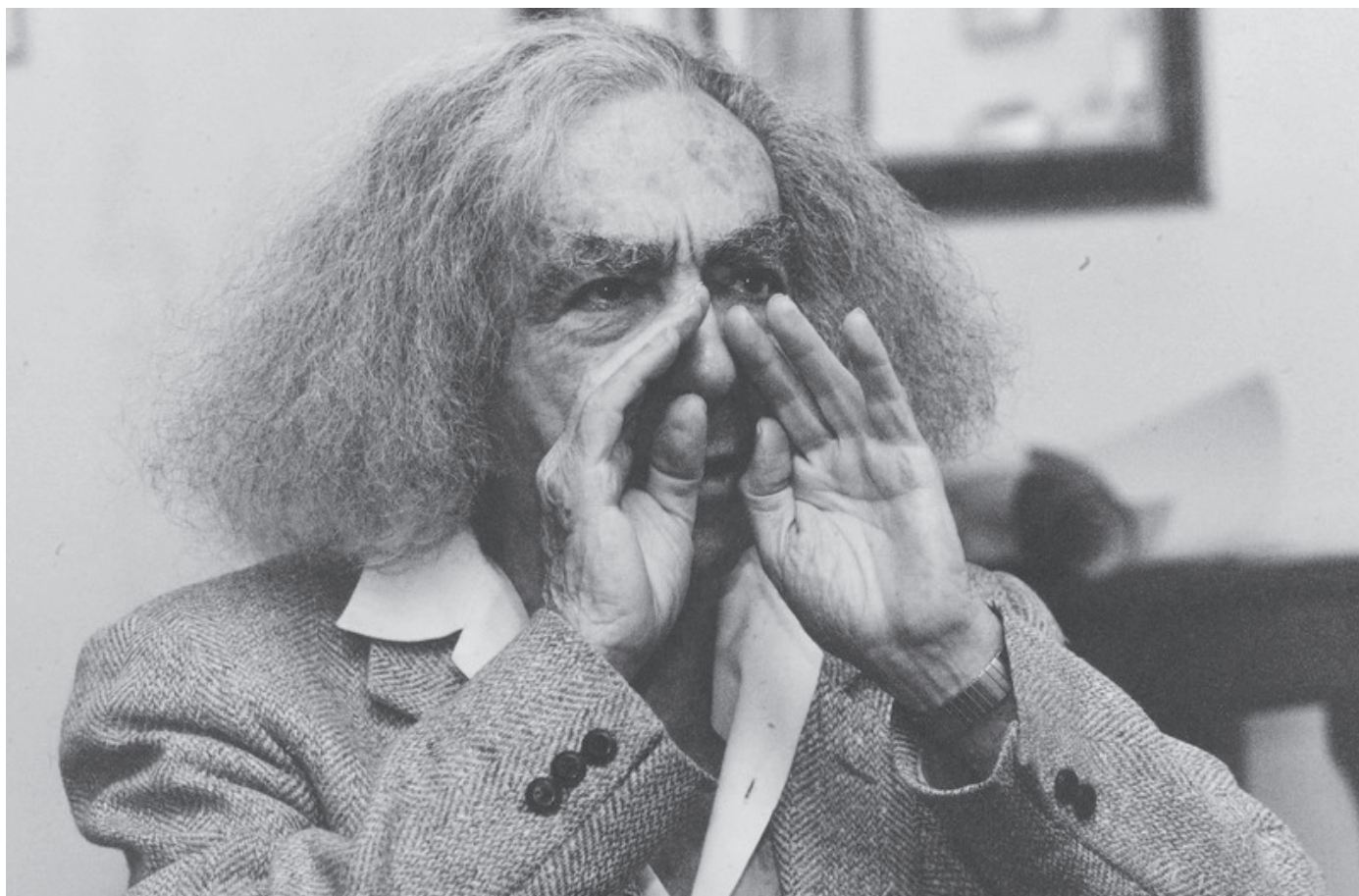
személyét. Először is ő volt a Villon ballada-átiratok szerzője, másodsorban is ő volt az amerikai hadsereg világháborús dzsungelharcainak a veteránja, harmadsorban, de legfőképpen pedig ő volt Recsk túlélője.

Budapesti ifjúkorom idején Faludy György számomra első-sorban arról volt nevezetes, hogy tolla alól került ki (éppen születésem évében, 1937-ben) az ötvenes évekre már szinte megszereshetetlen Villon-balladaskönyv, amit – mivel senki sem akarta ezt vállalni – eredetileg ő maga adott ki, hogy az idők folyamán azután megérjen a kis kötet vagy negyven újranyomást. Irodalmi körökben vita dúlt, hogy megengedhető-e Villon költeményének az ilyen mértékű átírása, hiszen Szabó Lőrinc szövegű változata minden igényt kielégíthetett, de a Faludy-pártiak azzal érveltek, hogy az ifjú fordító teljesen beleélte magát Villon világába és a szabadon felfogott villoni sorokkal önmagát és a saját világnézetét is ki akarta fejezni. Annyi bizonyos, hogy gimnazista barátaim fejből fújják a Villon halálos ítéletének margójára írt jegyzet Faludy-féle változatát:

akkori csinos feleségére, s hogyan kezdett ki vele az „asztal” alatt, minek következtében a sértett vendég felháborodva ráborította az egész vacsorát.

Faludy György Párizsból Marokkóba és onnan az Egyesült Államokba menekült. Mikor Amerika felvette a küzdelmet a japánok ellen, a költő belépett a hadseregbe és részt vett a csendes-óceáni szigetek dzsungelharcaiban. Nem ő volt ott az egyetlen magyar. Az amerikai sereg katonája volt (nomen est omen) Katona Pál is, akit 1956 után Londonban, mint a BBC magyar részlegének külpolitikai kommentátorát ismertem meg. A legenda szerint valamelyik poros, félig lerombolt falu főterén, az útkeresztődésnél irányította a forgalmat, amikor egy odaérkező konvoj élén haladó dzsipből Faludy kiáltott oda neki: – Szevasz Pali!

1946-ban a költő visszatért Budapestre, mint régi szoci a *Népszava* munkatársa lett, és nem telt bele sok idő, hogy a teljes kommunista hatalomátvitel után az ávos kazamatáiban találja magát. Sejtette, hamar kicsikarják hamis vallomását arról, hogy

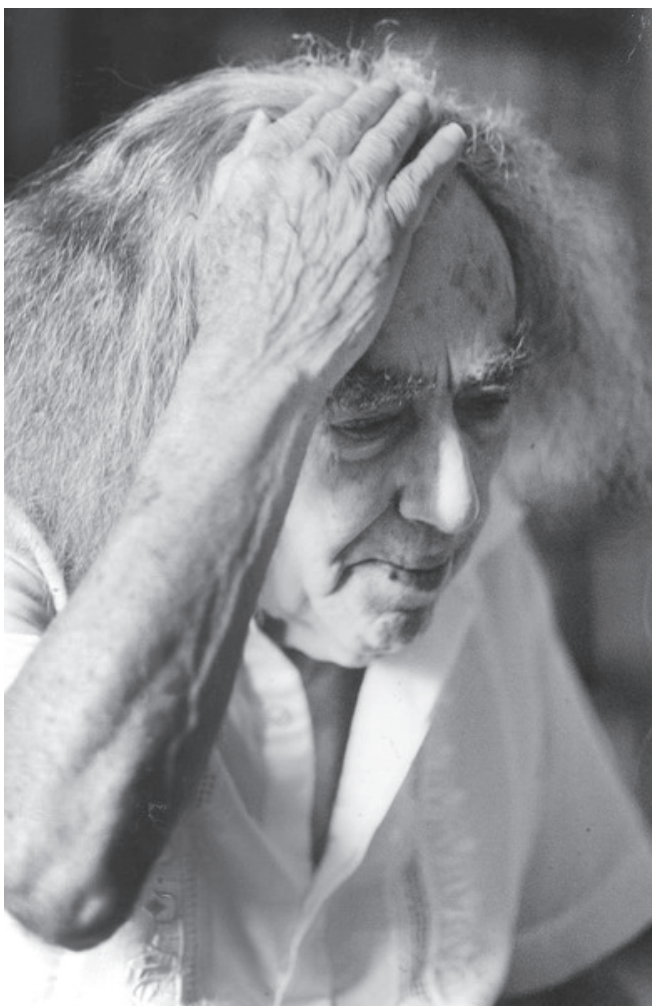
Faludy György-versek

Ami kimarad

Gyilkosaink itt vannak teljes számban.
Kevesen tudják, hogy az ügyeket
békés módon is meg lehet oldani
az évezredes mézszárlás helyett.

Mikor születtem, egymilliárd ember
élt. Most láthatón több a kínai.
Ők taposnak el minket, vagy mi őket?
Sokasodnak földgolyónk kinjai.

Az atombomba körül civakodnak,
de erejéről nem mernek szólni.
Hónunk alatt a televízióval
kivonulunk a semmi-semmibe.

„Egy gyászjelentés margójára”

Kisiskolás koromban svéd, vagy norvég istennőnek véltem.
Dzsungelben, harcban, börtönben fehér fény villant,
Ha nevét suttoztam.
Most romok között márvány kariatidát látok.

Mondjam, hogy Zrínyi Ilonához hasonlít?
Kéthly Anna több!

A győzelem reménye nélkül harcolt mindvégig!
Egyre szépült és nőtt a pusztító világ fölé...

S egy meggyalázott népért úgy hordta szótlán szenvedését,
Mint izzó ezüst glóriát.

1956, te csillag

A terrible beauty is born.
(Yeats)

Másnap, szerdán reggel: por, ágyúszó
és szenvedés; mégis, mikor átvágtam
a Hősök terén, mosolyognom kellett,
mert nem állt szobor többé a csizmában; –

csütörtök: lázrózsák mindenki arcán.
Földváry már kedd este elesett
a Rókus előtt. Szemközt, az iskola
padlásán felfegyverzett gyerekek; –

péntek: még több vér, tankok a Ligetnél.
Az útegek torkolattüzeit
nézem éjjel és borzongok: a szörnyű
szépség most nálunk is megszületik; –

hat nap: a kénezett arcú halottak
apró csokorral mellükön, a járdán
(Köztársaság tér), röplapok, szorongás,
szemem előtt kis, tétova szívárvány; –

ölekezés az Írószövetségben:
csomagolnak és indulnak haza;
feltépett sínek, utcák és fölöttünk
a szabadság liliom-illata; –

ezerhétszázhárom, nyolcszáznegyvennyolc,
és ötvenhat: egyszer minden száz évben
talpra állunk kínzóink ellen. Bármí
következik, boldogság, hogy megértem; –

és újra péntek: a Dunánál állunk,
a nap áttör ködön, füstön. Talán
sikerül minden s az alkonyat bíbor
brokátja Zsuzska lenszőke haján; –

és szombat: hajnalban csupa reménység,
de estefelé: nyakunkon a kés.
A keleti szemhatár mögött mocskos
felhők, nyugatról álszent rőfögés; –

mentünk a kétszázezerrel: nem bírok
újabb börtönt, s ha nem is jött velem:
Árpád óta bennem lakik az ország,
minden völgyét meg dombját ösmerem; –

a Bach-huszárok tankban tértek vissza:
eddig sem ápolt, s ha más föld takar,
mit számít az? és mit, hogy fiam majd
Dad-nek szólít és nem lesz már magyar?

Mit elvesztek, ötven vagy száz év múltán
az ifjúságtól mind visszakapom,
és otthon, a sötét előszobákban
kabátom még ott lóg a fogason –

ezerkilencszázötvenhat, nem emlék,
nem múlt vagy nékem, nem történelem,
de húsom-vérem, lényem egy darabja,
szívem, gerincem – kijöttél velem

az irgalmatlan mindenségbe, hol a
Semmi vize zubog a híd alatt
és korlát nincs sehhol sem – életemnek
te adtál értelmet, vad álmokat

éjjelre és kedvet a szenvedéshez
s az örömhöz; te fogtál mindig kézen,
ha botladoztam; hányszor ihlettél meg,
s nem engedted, hogy kifulladás vénen; –

ezerkilencszázötvenhat, te csillag,
oly könnyű volt a nehéz út veled!
Nagyon soká sütöttél ősz hajamra,
ragyogj, ragyogj, ragyogj sírom felett.

(Toronto, 1986)

(Folytatás az 1. oldalról)

OJD: Már az első találkozásunkkor fölmerült az erdélyi látogatás témája. Bár a fél világot bejárta, a 90 éves Faludy még nem jutott el Erdélybe. Többször hívták, de egyik meghívás sem volt bizalomgerjesztő. Szócs Gézában meg bennem azonban bízott, így létrejöhett a Nagy Bevonulás, 2000 októberének végén.

Hárman fogtunk össze a nagyszabású esemény kivitelezéséhez, Szócs Géza, Márkus Barbarossa János meg én. Géza pénzt szerzett, és fölkészült a moderálásra, Barbarossa is beszállt lóvéval, sőt, egy patinás Ford-limuzint is vásárolt erre az alkalomra, és ő volt Faludy büszke sofőrje. Én meg a szervezés konkrétumait vállaltam be, a marketinget és a stáb verbuválását. Faludynak úgy kellett bevonulnia, mint a magyar költészet élő fejedelmének. Azóta is büszke vagyok, hogy milyen hisztériát sikerült generálnunk. Több száz fős közönség ünnepelte Kolozsvárott, Marosvásárhelyen és Csíkszeredában, és majd mindenkinek csorgott a könny a szeméből, mikor a Fejedelem fölolvasta az *Óda a magyar nyelvhez* című himnuszát. Erről beszélt két hétig egész Erdély, erről cikkeztek a lapok, minden erről szólt.

Faludyt elbűvölte Erdély szépsége és az emberek közvetlensége, kedvessége és vendégszeretete. Utána minden alkalmat megragadott, hogy Erdélybe jöjjön, át is akartak települni Fannival. Pompás házakat szemlélgettünk a Kolozsvár melletti festői magyar falvakban, de aztán sajnos, fölötte is diadalmaszkodott az Elkerülhetetlen.

OZ: Az utóbbi évek Faludy-köteteit te szerkesztetted. Például a *Pokolbéli vig napjaim* második, harmadik kötetét, ha jól emlékszem. Hogyan működött ez? Magnóra mondta a visszaemlékezéseit, a kiadó legépelte, te pedig végigstilizáltad, hogy az élőbeszéd zavarait kiszűröd?

OJD: A visszaemlékezéseket feleségének, Fanninak diktálta le Faludy. Kaptam egy hatalmas paksamitát és szabad kezet. Nyilván voltak többször elmesélt történetek és voltak kevésbé sikerült szövegek. Ezeket kivágtam, a szöveget átstrukturáltam, újraépítettem és nyilván végigstilizáltam, a *Pokolbéli vig napjaim* stílusát-nyelvezetét véve alapul. Mindezt úgy, hogy maximálisan respektáltam azt, hogy ennek a könyvnek Faludy a szerzője. Kemény lego volt, de hát ki ne dolgozna szívesen egy ilyen könyvön?

OZ: Az összes Alexandra-Faludyt te szerkesztetted? Egy aktív költő hogyan szánja rá magát, hogy száz, vagy nem tudom mennyi ívnyi szöveg szerkesztését elvállalja? A szerkesztés vénaszakadt öreg mókások kiváltsága, akik így keresik a kenyerüket, de ez a hobbiuk is.

OJD: Az Alexandra Kiadó és a Faludy házaspár engem bízott meg az életműm szerkesztésével, és ebben szabad kezet kaptam. Megjegyzem, szerkesztőként és irodalomszervezőként aktívabb vagyok, mint költőként. Anno rengeteget szerkesztettem, ugye, a Méhes György életművét is én gondoztam, meg hát ifjú pályakezdők tucatjainak a könyvét. Mostanság már ritkán szerkesztek, csak barátaim vagy tanítványaim könyveit, mert kevés az időm, no meg a kiadók csak legvégső esetben fordulnak hozzám, mert rém drága vagyok. Az a fajta szerkesztés ugyanis, amit én végzek, nemcsak szerkesztői tudást igényel, hanem írói tudást is, hatékony stílusimitáló készséget, de beleélést, átérzést is. Ott van például a Karoton című Faludy-regény. Annak idején magyarul íródott, de angolul jelent meg, s a magyar kézirat elveszett. Faludy – nem tudom, miért – nem tartotta nagyra, évekig könyörögtem, hogy adjuk ki. Nos, tekintve, hogy az angol fordítás nagyon gyenge volt, egy amatőr fordítóhölgyemény munkája, majdnem minden, ami Faludy-stílus volt benne, elveszett. Rekonstruálni kellett Faludy félelmetesen erős és színes nyelvvezetést és a mögötte doborkoló érzelmeket. Ehhez pedig író kell, nem csak szerkesztő. Gyönyörű munka volt, és a magyar irodalom visszakapott egy háborzongatóan szép mesterművet. Faludy nagyon boldog volt, én pedig nagyon büszke. Úgyhogy ez igazi nagy kihívás, igazi kreatív munka volt, hogyne szeretne ilyet a bölcsészember?

OZ: Láttam, készítettél egy Faludy-válogatást a Tankönyvkiadó számára. Megfogalmazhatók röviden a leglényegesebb életrajzi, irodalomtörténeti pontok, amelyek Faludyt érdekessé teszik-tehetik a tizenöt-huszonöt éves fiatalok számára? Egyáltalán látsz valamit a XXI. században, ami érdekessé teszi a köznép számára a költőt, kivéve a bulvár irányultságát?

OJD: A Tankönyvkiadó fölött, hogy mind a 8, mind pedig a 12 évfolyam számára írjak tankönyvfejezetet Faludyról, és szerkesztem meg az idevágó miniantológiákat is. Őszintén szólva döbbenettel szembesültem a mintaként elküldött irodalomtankönyvekkel (én erdélyiekből tanultam), eme borzalmas textusoknál jobban semmi sem riasztaná el az irodalomtól a diákokat. Ez esetben mellőztem a stílusimitációt, és leírtam a lényegét szépen, érthetően, magyarul. Szerintem Faludynak minden esélye megvan, hogy az új generációkat megragadja. Érthető, ellentétben a kortárs magyar irodalommal, izgalmas, humoros, erotikus és mélyen érzelmes (ellentétben a kortárs magyar irodalommal). Minden adottsága megvan, és hát emellé az izgalmas élete és karizmatikus figurája. Amúgy sem kell aggódnia, hogy a köznép elfordulna az irodalomtól. Dehogy, ez álprobléma. Majd minden ember megpróbálkozik a versírással, az e-mail és a blogok korszakában nem kell túl okosnak lenni, hogy belásd: nem mindegy, hogyan írod meg azt az e-mailt vagy azt a blogot vagy akár azt az SMS-t, ha hatni akarsz vele. Ez a korszak kedvez a kreativitásnak és kedvez az irodalomnak is. Az, hogy a kortárs magyar irodalom egyre inkább veszít a közönségből, az a kortárs magyar

irodalom hibája. A kortárs magyar költők legtöbbje elvont, túl metafizikus, humortalan és a nem szakmai olvasó számára dögunalmas. Azok, akik meg fognak maradni hosszú távon a közönség emlékezetében, azok lesznek, akik Faludy útját követik, ez egyike azon kevés utaknak, amely egyszerre hozhat szakmai és népszerűségi babérokat.

100 év múlva

OZ: Nem gondolod, hogy az elmúlt három évben neki kellett volna állni, megírni és megosztani az érdeklődő olvasókkal a *Faludyval kapcsolatos élményeidet*? Sikerkönyv lehetne.

OJD: Rengeteg mesélnivalóm volna, és egyúttal egy ilyen könyvben megmagyarázhatnám, miért olyan jelentős alkotó Faludy György, miért tartom Ady Endre mellett a 20. század legnagyobb magyar költőjének, és esszézhátnék arról is, hogy mi az igazi irodalom, és miért kellene azoknak, akik tollat, illetve billentyűzetet ragadnak, példaként tanulmányozniuk Faludy írás- és életművészetét. Meg is írom egyszer, egyelőre azonban hadd fussák ki magukat azok, akik Faludy hátán akarnak kis pénz szerzeni, és elérni azt, hogy fölfigyeljenek rájuk. Most még túl nagy a káosz, túl sok a szarkeverés Faludy körül. De majd eljön a letisztulás ideje, a bulvár is lekopik róla, és akkor majd jövök én is. Számos egyedi dokumentum van a birtokomban és erdélyi barátaink birtokában, levelek, versek, fényképek és többnapnyi filmanyag. Nem bulvár hülyeségek, hanem igazi irodalomtörténeti dokumentumok. Akárcsak a Karont, ezeket sem hagyom elveszni.

Az az érzésem, hogy közeledik a magyar irodalmi kánon forradalmi változásainak ideje. Az új generációk – akiknek a világháló és a nyelvismeret révén más rálátásuk van a világra – torkán egyre nehezebb lesz lenyomni az áltértékeket, melyek különböző irodalmi lobbiknak köszönhetően kerültek a kánonba és a tananyagba. A magyar kánont mindenféle erkölcsök és ideológiák nyomorították évszázadokon át. A kereszténység korlátoltsága és prudériája, majd a kommunizmus ostoba

setétsége, majd a rosszul értelmezett liberalizmus. Meg a magyar narancs szindróma, a kicsike, savanyú, de a miénk. Mikor Balassi Bálint a gügye versikeit irogatta, Shakespeare egy azóta is fölülmúlhatatlan életművet tett le az asztalra, mégis a magyar diákok órákig kell untatni Balassival. De Molnár Ferenc, aki Hollywoodban is érvényesülni tudott, csak másod-harmadrangú szerzőként jelenhet meg a tananyagban. Az angolszász irodalom módfelett tiszteli Stephen Leacockot, de a magyar kánon Rejtő Jenőt kaszton kívüli, vicces ponyvairónak tartja, és Karinthyt is inkább bájos bohócként könyvelik el, mint zseniként. A magyarországi polgár, ha az erdélyi irodalom témája merül föl véletlenül, áhítattal rebeget az egy ismert isteni Sütő András nevét, aki valóban kiemelkedő stilisztikával fogalmazta feljelentő leveleit, melyekkel a neki nem tetsző kollégáit a rendszer karmaiba lökte, ám szépirodalmi munkásságát a mai ifjúság magasról leszarja, és nemsokára az érdektelenség kukájába kerül, az őt méltán megillető helyre. Az emigráció nagy magyar íróinak sincs igazság szolgáltatva, őket nem engedték vissza a kánonba. A magyar irodalom egységesítése sem történt meg, nem is fog, mindaddig, amíg a határon túli irodalmakat vagy az emigráció irodalmát alacsonyabb rangú irodalomként kezelik. Summa summarum: azok, akiknek könyveit csak pár tucat elszánt szakí olvassa, nem lehetnek nagyjai egy irodalomnak, és nagyon lóg a levegőben a rendcsinálás, és én bízom abban, hogy az új kánonban Faludynak főszerep jut.

OZ: Egyik búcsúztatója voltál a temetésen, gondolom, mint munkatárs és mint barát figyeled az utóéletet, nálam jobban képes vagy megállapítani, Faludy György meghalt, és most várakozik a feltámadásra, netán vidáman éli tovább az életét?

OJD: Faludy halála óta borzalmas éveket éltünk át. Magyarország politikailag, gazdaságilag és kulturálisan egyaránt mélyre süllyedt. De ez történt Erdéllyel – Romániával és Felvidékkel –

Szlovákiával is. Rossz a hangulat mindenütt. Nem kedvez ez semminek, és ha hamarosan nem történik valami, a majáknak lesz igazuk, akik 2012-re jóslták meg a világvéget. No de ne higgyünk az ilyen badarságokban, reméljük, hogy szép lassan jobbra fordulnak a dolgok, kigyalogolunk ebből a gazdasági és lelki szarból, és újrarajzoljuk – többek között – a magyar irodalom térképét és újrainjuk a történetét is, ezúttal igazságosabban, sem a hévnek, sem a lobbiknak nem engedvén. Most még nagy a zűr, és Faludy utóélete is zürös. Évekig eltart, amíg megszületnek a monográfiák, a kritikai kiadás, az érdemleges megemlékezések. De ez mindig így van, amikor nagy emberek halnak meg.

Az a jó, hogy agyonmediatizált személyiség volt. Rengeteg fotó, film és hanganyag hordozza őt, láthatjuk felejthetetlenül karakteres arcát, hallhatjuk szenzációs szövegeit, láthatjuk különböző helyzetekben és ez jó, mert egyetlen klasszikusunkról sincs ennyi anyagunk. Ezek – főképp a film – az öröklet formái.

Halálának évében még vendégül láthattam Kolozsváron, és Pozsonyba is elmentünk együtt. Aztán a temetés... Fábry Sándor volt a legjobb, míg mindenki más patetizált (még én is). Fábry zsebre dugott kézzel poénkodott, és igaza volt, Faludy sosem nyavalygott, és ha tehette volna, vidám temetést rendez magának, papok nélkül, hatalmas ivászáttal. Karinthy mellé temették. Mekkora buli lesz itt – szóltam el magam félhangosan. Míg ők kánkánt járnak odalent, mi „riasszuk föl az éji baglyot egy kánonnal” – hogy Shakespeare-t idézzem.

Boldog Zoltán Faludy köpönyege

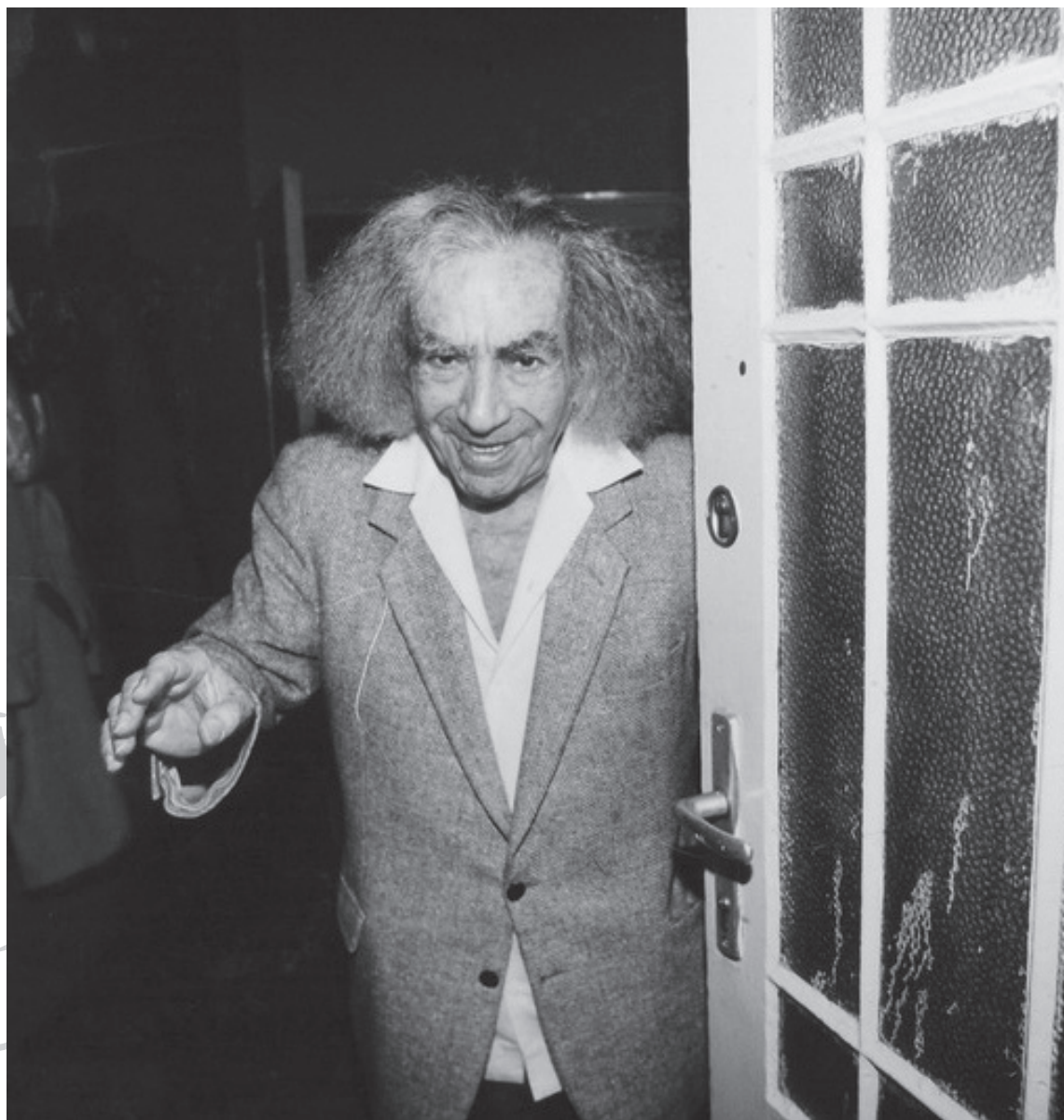
A békéscsabai Fiume bejárata előtt állok. Tizenhat éves vagyok. A magyartanárom és az akkori irodalmi tudásom szerint két kortárs költő létezik. Az egyik Varró Dani, aki olyan érzéken és finoman adja elő a kamaszkort és a bocibocitarka pastiche-zsá szelídített változatait, hogy a lányok legalább két percig nem gondolnak a szexre. Miután felolvastam pár sejtelmesebb sort, Varró Dani hallatán minden csaj arra gondol. A másik Gyuri bácsi, aki fiatalon átköltötte Villont, felnőttként megjárta Recsket, majd Délt és Nyugatot, most meg nagyon öreg és tapasztalt, és éppen ellátogat a Viharsarokba.

Ennek a tudásnak a birtokában lépek a terembe, ahol a díszes csillárról is emberek lógnak, és ez a barokkos körítés egyáltalán nem illik az ősz hajú emberhez, aki csupasz lábát elegáns bőrcipőjébe bújtatva lép elém. Meglep hajkoronája, kimért stílusa, amely fontos mondatokkal dolgozik, és melynek alanya bármilyen távolságban megtalálja súlyos tétekekkel egyeztetett állítmányát. Mint ahogy Faludy György is megtalálta hazáit, melyek közül ebbe az egybe, az igaziba érdemes volt visszatérni, ha már egész életében a magyar nyelvet szolgálta. Amerikai bakaként is, vagy amikor a külföldi könyvtárak folyosóit róta, hogy ha majd visszajön, faludysabban lássuk írásain át a világot. Kicsit haragszik Máraira, aki a cél előtt feladta, és bazsalyog a színészen, aki hozzá nem illő pátosszal skandalizálja a verseit. A Villont és Recsket idézőt is. Anekdotázni is megtanít, és történetet mesélni akkor, amikor már csak karrier meg celebek vannak a világban. Faludy megtanítja, hogy mi az alanyi költészet, amely sorskérdéseket boncol. Formára, úri modorra és bohémságra oktat egyszerre, soha nem beszél feleslegesen, csak a legtisztább lényegről.

A fiumei este után néhány hétig Faludyt olvasok. A *Pokolbéli víg napjaim* történeteit, a legtisztább történelemkönyvet, amely kitarthat egy életre. Egyben a leghitelesebb esszét arról, hogy az irodalom életben tarthat embereket, hangtalanul, az agy legrejtettebb tekervényeiben is megbújva, ahová még az AVO keze sem ér el, ahová a legsötétebb magánzárkában is bátran menekülhet az ember. Szerelmet hallgatok a Zsuzsa-akkordokon, és megtanulom elengedni, amit megtartani már nem érdemes. Valódi szenvedélyt kapok a talmi kamaszszerelm helyett, ami egy-egy pillanatra megérinthet, de nem csigáz fel életem bármely pillanatában úgy, mint az a pár Faludy-szókép.

Varró Danit lassan visszateszem a polcra, mert ha költészet, legyen tétje. Kutakodom a kortársak között, egyszerű és letisztult sorokra vágyom, életre a rímek szárnyalásában. Nehezen találok hozzá hasonlót, életművet egyet sem, nem a kora, hanem éppen a megélt lényegé átszűrő kortalansága miatt. Már tudom, hogy Faludy élvezetett a többi költőhöz is, legyenek azok olyanok, akik lábnyomában lépdelnek, vagy akik csak néhanapján hallották a nevét.

En biztosan tudom, hogy ha verseket – már és még – nem is írok, Faludy köpönyegéből bújtam elő.

Magyarország

Talán 2020-ban, mondtam. Addig nem élek és csontjaim sem érzik. Hunyt szemmel ezért láttam, képzeltem és idéztem minden nap, minden éjjel az új Magyarországot negyven év bujdosásban. Esztergom: dombra feltett királyok koronája; tavaszi eső könnyén átdomborul a Kékes; s ezüstvertes leányok vágója Budavára fölött a báránnyelűk hosszúkás paripáin.

De most, hogy mindennapos köztünk a lehetetlen: látom, amit meglátni sohasem remélhettem, és eljátszhatom újra tükröm, a Balatonnal, tavasszal a vízparton sétálok majd Pozsonyban s nyáron talán a Csiki-havasok alján járok – jaj bujdosó barátok, nem tudtátok megérni, Vámbéry, Jászi, Fényes, Szilárd, Zilahy, Kéthly, Mikes, Kéri Pál, Koestler, Pálóczi, Károlyi!

Vagy jobb, hogy a jövődöt csak álomban láttátok? Köztünk élőködik még a pártoskodó átok, a falu meg a város avult harca s lekésünk Európáról, mert csak egymásba dőf a késünk, és bár elsőnek kezdtük, ott kell cammognunk hátul?

Holdanként több tehetség terem itt, mint akárhol. Talán sikerül végre. De ezt én be nem várom: szemet hunyok, mosolygok és jutalmamat kérem, mint Victor Hugo hajdan. Legyen egy sír a bérem, sír a 301-es parcella közelében.

Hosszú idő után ma ment el újra a ház előtt. Tizenöt év telt el azóta. Beült egy kávézóba és felhívott. Azt kérdezte, emlékszem-e rá. Közben felnőtt lett, férje van és két gyereke. Két lány, két szép kislány, az egyik tíz-, a másik kilencéves. A kicsi tiszta anyja. Nem jutott más eszébe, akít felhívhatna, mondta.

– Emlékszik még mindenre? – kérdezte.

Igen, még mindenre emlékeztem. Minden részletre.

Larissa tizennégy éves volt. Otthon lakott. A család szociális segélyből élt, az apa húsz éve munkanélküli, az anya korábban takarítónő volt, most mindketten ittak. A szülők gyakran jöttek haza későn, sőt néha egyáltalán nem. Larissa hozzászokott ehhez és a veréshez is, mint ahogy a gyerekek mindenhez hozzászoknak. Bátyja tizenhat éves korában elköltözött, és nem is jelentkezett többé. Legszívesebben ő is így csinálná.

Hétfői nap volt. Szülei két sarokkal odébb a kocsmban voltak, mint szinte mindig. Larissa egyedül maradt a lakásban. Az ágyon ült, zenét hallgatott. Amikor csöngettek, az ajtóhoz ment és kinézett a kémlelőablakon. Lackner volt az, apja barátja, aki a szomszéd házban lakott. A lányon csak bugyi volt és póló. A férfi a szülei után érdeklődött, aztán bejött a lakásba, ellenőrizte, hogy tényleg egyedül van-e. Aztán előhúzza a kést. Azt mondta, öltözzön fel és menjen vele, különben átvágja a torkát. Larissa engedelmességet, mi mást tehetett volna? Elment Lacknerrel, aki a saját lakásába akart átmenni, hogy senki se zavarja.

A lépcsőházban Halbertnével, a velük szemben lakó szomszédasszonnyal találkoztak. Larissa kiszakította magát a

Ferdinand von Schirach

Magányosan

Fordította: **Máté Péter**

férfi karjaiból, felsikoltott, és a nő karjaiba vetette magát. Jóval később, amikor Larissa már túl volt mindenem, a bíró megkérdezte Halbertnét, miért nem védte meg a lányt. Miért hártotta el Larissa ölelését, és miért engedte át Lacknernek. Miért hagyta, hogy Lackner magával vigye a lányt, aki sírva könyörgött neki. Halbertné pedig állandóan ugyanazt válaszolta, a bíró minden kérdésére csak azt ismételte: – Nem az én dolgom volt, semmi közöm se volt hozzá.

Lackner felvitte magához Larissát. A lány még szűz volt. Amikor a férfi kész volt, hazaküldte. – Mondd meg a faternak, hogy üdvözlöm – mondta búcsúzás helyett. Larissa otthon olyan forró vízzel zuhanyozott, hogy szinte égte a bőrét. Szobájában összehúzta a függönyt. Fájdalmi voltak, és senkinek se mondhatta el.

A rákövetkező hónapokban Larissa folyton rosszul érezte magát. Fáradt volt, hányt, nyugtalanság gyötörte. Az anyja azt mondta, ne egyen annyi édességet, attól van gyomorégése. Larissa majdnem tíz kilót hízott. A pubertás kellős közepén volt. Épp nemrég szedte le a falról a lovakat ábrázoló képeket, és rakott ki helyettük a Brávóból kivágott fotókat. Az állapota rosszabbodott, főleg az állandó hasfájás. – Ez kólika – mondta rá az apa. Havi vérzése elmaradt, azt hitte, az undortól.

Április 12-én délben alig bírta kivonszolni magát a vécébe. Úgy érezte, szétrobbannak a belei, már egész délelőtt hasgörcsei voltak. De valami egész más volt. Benyúlt a lábai közé, és valami idegen dolgot érzett ott. Belőle nőtt ki. Összetapadt hajszálakat tapintott ki és egy kis fejet. „Az nem lehet, hogy ez bennem van”, mondta ki később, amire gondolt, majd újra meg újra megismételte: „Az nem lehet, hogy ez bennem van”. Pár perccel később a bébi beleesett a vécébe, hallotta a víz csobbanását. Ülve maradt. Sokáig ült, nem érezte az időt.

Valamikor aztán felállt. A bébi ott feküdt lent a vécécészsében, fehéren, vörösen, összekelve és holtan. Felnyúlt a mosdó fölötti toalettpolcra, levette a körömrészelőt és átvágta vele a köldökzsinórt. Vécépapírral letörölgette magát, de a kisbabára nem dobhatta, ezért begyömöszölte a fürdőszobai műanyag vödörbe. A kövön ült, amíg fájni nem kezdett. Aztán felállt és megpróbált járni, imbolyogva kiment a konyhába egy szemeteszsákért. Nekitámaszkodott a falnak és véres kéznyomot hagyott rajta. Aztán kiszedte a gyereket a vécéből, lábacskái egészen vékonyak voltak, csaknem ugyanolyan vékonyak, mint az ujjai, amelyekkel fogta. Lefektette a törülközőre. Gyors pillantást vetett rá, nagyon gyorsan, de mégis véget nem érően hosszú. Kék fejjel és csukott szemekkel feküdt a törülközőn. Aztán belegöngyölte a törülközőbe, és berakta a műanyag zsákba. Óvatosan, „mint egy cipőt”, gondolta magában. A műanyag zsákot mindkét tenyerén tartva levitte a pincébe, és lerakta a biciklik közé. Hangtalanul sírt. Amikor felfelé jött a lépcsőn, vérezni kezdett, végigfolyt a combján, észre se vette. A lakásba még fel bírt menni, de az előszobában összeesett. Anyja addigra visszajött és kihívta a mentőket. A kórházban az orvosok kivették a méhlepényt és a magzatburkot, és értesítették a rendőrséget.

A rendőrnő, aki nem viselt egyenruhát, kedves volt hozzá, megsimogatta a homlokát. Larissa tiszta ágyban feküdt, egy nővér vázában néhány virágot is tett az éjjeliszekrényre. Mindent elmondott. – Lent van a pincében – mondta. Azután pedig azt mondta, amit senki nem hitt el neki: – Nem tudtam, hogy terhes vagyok.

A női börtönben látogattam meg Larissát, egy bíró barátom kért meg, hogy vállaljam el a védelmét. Tizenöt éves volt. Apja interjút adott az egyik bulvárlapnak. Mindig jó gyerek volt, ő se érti, hogy miért csinálta, mondta. 50 eurót kapott érte.

Eltitkolt terhességek mindig is voltak. Egyedül Németországban minden évben 1500 nő veszi észre későn, hogy terhes. Eszévről észre csaknem 300 nő csak a szüléskor veszi észre. A terhesség minden jelét félremagyarázzák: a menstruációjuk a stressz miatt marad el, a hasuk felfúvódott, mert túl sokat ettek, a melleik pedig hormonzavar miatt nőttek meg. Ezek a nők vagy egészen fiatalok, vagy negyven év felettiek. Sokan közülük már szültek. Az emberek el tudnak fojtani dolgokat, senki sem tudja, hogy működik ez, de néha nagyon bejön. Még orvosokat is úgy meg tudnak tévesztetni, hogy azok lemondanak a további vizsgálatokról.

Larissát a bíróság felmentette. Az elnöklő bíró azt mondta, a gyermek élt, megfulladt, jól fejlett tüdeje volt, amiben kólibaktériumokat találtak. Azt mondta, hisz Larissának. A megerőszkolás traumatizálta, nem akarta a gyereket. Ezért mindent elfojtott, mégpedig annyira tökéletesen, hogy tényleg nem tudta, hogy terhes. Amikor Larissa a vécén megszülte a gyereket, az meglepetésszerűen érte. Emiatt olyan állapotba került, hogy nem tudott különbséget tenni a jog és a jogtalanság között. Nem tehet az újszülött haláláról.

Lackner egy másik perben hat és fél évet kapott.

Larissa villamossal ment haza. Csak az a sárga műanyag szاتور volt nála, amibe a rendőrnő csomagolta a dolgait. Az anyja megkérdezte, mi volt a bíróságon. Larissa fél évvel később elköltözött.

A telefonbeszélgetésünk után küldött nekem egy fényképet a gyerekeiről. Levelet is rakott mellé kék papíron, szép gömbölyű betűkkel, nagyon sokáig írhatta. „A férjemmel és a lányokkal minden rendben, boldog vagyok. De gyakran álmodom a babáról, ahogy egyedül fekszik a pincében. Fiú volt. Nagyon hiányzik.”

Ferdinand von Schirach 46 éves berlini ügyvéd bűnügyekre, ezen belül is emberölési és gyilkossági ügyekre specializálódott. Ezek érdeklik. Méghozzá leginkább az egyszerű gyilkosságok, nem azok, amelyeket pszichopáták, sorozatgyilkosok vagy szexuálisan aberráltak követtek el. Utóbbiak nemcsak ritkák, mondja von Schirach, de annyira szokatlanok és kivételesek, hogy igazából nem is érdekesek. Őt csak akkor érdekli egy gyilkosság, ha azt gyakorlatilag bárki elkövethette volna, akár ő maga is.

Schuld (Bűn) című első könyve egy évvel ezelőtt jelent meg 150 000 példányban. A könyv, amelynek első kiadását Németországban olyan gyorsan elkapták, hogy azonnal újra kellett nyomni, idén ősszel Magyarországon is megjelenik.

„Ferdinand von Schirach jól ír, átkozottul jól” – írja róla a Frankfurter Allgemeine Zeitung. Tulajdonképpen a saját ügyeit meséli el, de természetesen megváltoztatott nevekké és helyszínekkel. A történeteknek különös érdekességet ad, hogy előbb-utóbb szinte mindegyikben megjelenik maga a szerző is, aki ügyvédként jelentős mértékben befolyásolja az ügyek alakulását. Ez természetesen még inkább növeli a történetek hitelességét és feszültségét. Aki gyakorta megfordul bűnügyek bírósági tárgyalásán, sok ismerős figurával találkozik. Kis és nagy bűnözőkkel, bűncselekményüket pénzvágányból vagy szükségből elkövetőkkel, személyiségzavarban szenvedőkkel, de olyanokkal is, akik igazából nem bűnözők. A történeteiben szereplő büntettek is tipikusak a maguk módján: kábítószeres és nemi erkölcs elleni, erős felindulásban, gyűlöletből vagy szerelemfáltésból elkövetett bűncselekmények. Egy biztos: von Schirach mindig a valóságból, az élet sűrűjéből merít.

Szófűzése annyira puritán és tárgyilagos, hogy akár szűkszavúnak is mondhatnánk. Szófukarabban, lakonikusabban szinte nem is lehet valamit elmesélni. Ferdinand von Schirach saját bevallása szerint nem szereti a metaforákat. Ha valamelyik szereplője lélegzik – mondja –, akkor nem keres szinonimákat a lélegzésre. A cselekmény a lényeg, akárcsak az amerikai sztorikban. Ha a cselekmény, a történes jó, a történet is jó lesz. Egyetlen történet sem lesz jó attól, hogy túlírják.

A német könyvpiacra most jelent meg tőle a második kötet *Verbrechen (Büntettek)* címmel. Könyvei annyira „letehetetlenek”, a történetek annyira érdekfeszítőek, a részletek dramaturgiailag annyira tökéletesen illeszkednek egymáshoz, hogy az ember azt hinni, a konkrét cselekmény irodalmi eszközökkel megformált kitaláció. Pedig erről szó sincs. Minden története igaz, mert a jó irodalom mindig igaz.

M. P.

Az epikai műfajok közül a novella az, amelyik a legközelebb áll a lírához, különösen akkor, ha szerzőjük – egyébként – vérbeli lírikus.

Böszörményi Zoltán rövid írásai – a nem túl vastag kötet 38 novellát tartalmaz, pluszként szemelvényt regényeiből* – először karcolatnak tűnhetnek (éppen rövidségük okán), de aki a karcolat műfaját ismeri, azonnal rájön, hogy itt nem lehet szó erről. Ezek az írások lírai hangon megírt életképek, általában igen szomorú, sőt, helyenként tragikus hangvételűek, s ha az abszolút igazságot – ami egyébként nem létezik – át is alakítják az írói látásmód és látatás törekvése szerint, az életet, a tömény életszerű valóságot, illetve annak egy-egy jellemző darabját képesek maradéktalanul feltárni. „...ha nem bukkanunk valami nyugtalanítóra, akkor addig kutatunk, keresünk, amíg rátalálunk egyre” – így folytatódik a *Látni* című filozófiai tárgyú írás, és ez lehet a Böszörményi-novellák megfajlásának/megértésének/átértésének titka. Nyugtalanító írások ezek, mert maga az élet sem nyugodt, az emberek közötti kapcsolatok sem egyértelműek. Böszörményi e sokoldalú, nyugtalanító valóság egy-egy pillanatképpé ragadja meg, szinte az impresszionista szerző tollával, mintha Kosztolányi 100 éve elhangzó ars poeticájának felelne meg: „Egy percre megfogom, ami örök, / lepkéket, álmat, rémest, édeset.” (*A szegény kisgyermek panasza*). Egy évszázad óta az élet jóval bonyolultabbá vált, nehezebb „megfogni” a valóságot. S hogy Böszörményi Zoltán ezt mégis megteszi – és sikerrel –, az jókora élettapasztalatra is vall.

A kötet novelláinak egy tekintélyes hányada az üzleti élet, a „biznisz” világába nyújt betekintést a kevésbé vagy – mint alulírott – egyáltalán nem jártas olvasó számára, aki – persze szubjektív módon – ebből azt a következtetést vonja le, hogy aki távol áll ettől a világtól, még akkor is nyugodtabban alszik, ha korgó gyomorral vagy esetleg hajléktalanként hajtja álomra fejét. Kegyetlen, önző világ ez, melyben általában a becsületesebb húzza a rövidebbet (bár ez a körülmény nem mindig derül ki a történetből). Megismerjük viszont az üzleti életben fennálló hierarchiát, mely súlyos következményekkel járhat. A tulajdonosok sorsa, esetleges cseréje az ártatlan, vagyontalan tisztviselőgárdát is alapjaiban érinti (*A szerződés, Reggel*), a biznisz-világ keménysége, kíméletlensége jut kifejezésre *A döntés*, a *Találkozó* vagy a *Csőd* című írásokban. A kötet-címadó *Halálos bűn* lélektanilag talán a legkidolgozottabb: az anyagilag tönkretett fél nem tud megbocsátani halálos beteg, de egykor neki keserves éveket szerző üzlettársának. Az üzleti élet, a pénz útja kiszámíthatatlan: a gazdag, de a szegényekkel mégis fukar mügyűjtő véletlen szerencsével nagy értékű képhez jut (*Az árverés*), de a pénz gazdái általában nem bízzák a véletlenre sorsukat, és nem riadnak vissza a tisztességtelen eszközöktől sem (*A két irattartó*). A szerző figyelmét az sem kerüli el, hogy a pénzemberek gondolkozása általában beszűkül:

„A fal jobb oldalán nagyméretű reklám díszelgett.

Virágnak megtetszett, mert fehér alapon egy fényforrás állt rajta. Alatta a következő szavak: Mehr Licht!

*Böszörményi Zoltán:
Halálos bűn.
Ulpius-ház
Könyvkiadó, Budapest,
2010

Virágnak erről nem jutott eszébe Goethe, mert a költészet világától teljesen elidegenedett.

A gyárosok életét élte.”

(*A két irattartó*)

A kötet több írásának témája a korunkra jellemző életérzések megelevenedése a novellahősök gondolataiban, cselekedeteiben. „A legszínesebb karnevál idején is lehet valaki magányos” – véli a szerző *Karneváli hangulat* című kötetindító írásában. Másik korszerű tünet a szorongás, az állandó stressz, ami az *Őrségben* című novellában (és még sok másban) van jelen.

BRAUCH MAGDA

LÁTTATNI

„Az igazság az, ami van,
nem amit látunk.
Amikor látunk valamit,
akkor beleavatkozunk abba,
ami van –”
(Böszörményi Zoltán: *Látni*)

Láttni

A diákok közül többen jegyzetfüzetük sarkával babráltak. Volt, aki a semmibe eresztette tekintetét, s valami fura, megfoghatatlan és mégis gyönyörűséget hozó dologra gondolt. Olyasmire, ami nem volt ott, de mégis látta, amire nem kellett visszaemlékezni, elmondani, netán jegyzetelni.

Egyszerűen csak nézni kellett.

– Az igazság az, ami van, nem, amit látunk. Amikor látunk valamit, akkor beleavatkozunk abba, ami van – mondta a professzor, s összeszedte jegyzeteit az asztalról. – Ha gondolkozunk, akkor látunk.

Az osztályban megindult a mocorgás, innen-onnan táskák, mappák, egymásra tett könyvek hangja kelt.

– De tanár úr, ezek szerint mi soha nem ismerjük meg az igazságot?

– Nem! – mondta határozottan a zömök, szemüveges férfi. – Érzék- és értékrendszereink segítségével állapítjuk meg az igazságot. A létezőt, ahogy látókörünkbe érkezik, azonnal teszteljük, válogatjuk, osztályozzuk, azaz ítélkezünk felette. Ehhez szoktattuk elménket. Nem abban gyönyörködünk, miként mozog valami, a mozdulatok kecsességén, a színek parádéján, hanem rögtön azonosítjuk, feldolgozzuk, szelektáljuk, osztályozzuk, értékrendünk szerint soroljuk azt, ami van.

– De hát ez kétségbeejtő – szólalt meg az utolsó előtti padban ülő szőke lány. – Nem tudok úgy meghalni, hogy soha nem ismertem az igazságot!

– Nézze, kedves – tolta hátra ornyergén aranykeretes szemüvegét a tanár. – Ez olyan, mintha azt mondaná, ha nem ismerem az igazságot, akkor honnan tudnám, mi a hazugság! Az igazság nem feltételezi ellentétpárját, esetünkben a hazugságot. Mivelhog az, ami van, nem tételezi fel azt, ami nincs. Ha ismerem azt, ami van, nem jelenti, hogy törvénytörően ismernem kell azt is, ami nincs. De hát ezt már annyiszor eljátszottuk, kedvesem.

– A jelenséget úgy fogom fel, mint az *önmagáért való értelem eltévelyedését*. Azaz, valami azért létezik, mert léteznie kell, s ezt a létezését nem kell kétségbe vonnom – szól közbe egy nyurga fiú.

– Remek – bólintott rá a tanár. – Csak hát ismerve kételkedő természetünket, ezt soha nem fogjuk megtenni. Mert ha nem bukkanunk valami nyugtalanítóra, akkor addig kutatunk, keresünk, amíg rátalálunk egyre. A többi már logikusan következik az előbbi állításból. Lavinyszerűen elborít. Persze, hacsak nem vonjuk ezt is kétségbe – mondta a professzor, s kisétalt az auditóriumából.

Furcsának tűnő, de emberi érzés az is, amikor a hóhér sajnálja egykor tisztelt áldozatát, akiről ennél többet nem tudunk meg *A hóhér* című elbeszéléséből, és az élet szerves része a szerelmet áruoló nő kiszolgáltatottsága is (*Nem!*). Ennél kevesebb ok is elegendő egy ember megalázására: elég, ha repülőgépre száll, és megjegyzést tesz a légitársaság hivatalnokának elfogadhatatlan viselkedésére (*Gyami*). Adódnak másfajta megalázó és igazságtalan helyzetek is, amelyeket – mint az élet velejáróit – el kell fogadni, és túl kell lépni rajtuk (*A temetés*, *A vizsga*). Felül kell emelkedni minden furcsa, szokatlan jelenségen (*Londoni történet*). Sokkal szomorúbb az egymástól elszakadt családtagok, rokonok helyzete, az öregemberé, aki – mindegy, hogy kinek a hibájából – évtizedek óta először találkozik lányával, vagy a kisgyermeké, aki nagyszüleiére bízva reggeltől estig hiába várja édesanyját (a *Vallani* és a *Vágyakozás* című novellákban). Nostalgikus hangon elevenednek meg a diákori szerelmek *Az ébenszemű* és a *Zsuzsa* című elbeszélésekben.

Talán a kötet legértékesebb darabjai azok az életképszerű írások, melyek szereplői szegény, többnyire falusi környezetben ábrázolt kisemberek. Életükből a szerző szomorú, néha tragikus eseményeket örökít meg jól érzékelhető rokonszenvvel, empátiával. Ez annál is szembetűnőbb, mivel a főszereplők gyakran tíz éven aluli gyermekek, kisfiúk, akiknek legcsekélyebb vágyai sem teljesülhetnek (*A bicikli*, *A piacon*, *Vágyakozás*). A szerző azonban feltárja a súlyos, tragédiába torkolló helyzeteket is: az önhibáján kívül nyomorba süllyedt bányászcsaládot, melyben a megözvegyült apa is súlyos betegen készül elhagyni egyetlen kisfiát (*Csillogás*). Hasonlóan tragikus kimenetelű *A tél* című írás, melyben egy öregember veszíti el fiát és ebbe a csapásba maga is belepusztul. Halálra készül *A lélek hatalma* című novella hőse is, akinek közeli elbűsűztatása „tisztelőre” még életében elkezdik a szoba kifestését. Holtan találja nagybeteg férjét a munkából nehezen, sántikálva hazaérő idős nő is (*Őszi virágillat*). A legmegrázóbb történet mégis egy kicsi fiú szörnyű halála, melynek oka nyilvánvalóan a szülői felügyelet hiánya (*A nyomozás*). Igen életszerű az *Emlék* című novella, melyben egy falusi család estéje elevenedik meg, és a vacsora alatt folyó beszélgetés a szereplők természetes (?) gondolkodásmódjáról árulkodik: minnek jött haza fogságból a már eliratott, becsületesen meggyászolt ember, hiszen akkor a megrendelt misék, gyertyák is hiábavalók voltak. „Kár, nagy kár!” – véli a házigazda.

A változatos tematikájú írások között szemelgetve különösen érdekes és megragadó az *Éhség* című novella, mert a brazil környezetbe helyezett éhes és gondosan, élvezettel táplálkozó munkások József Attila azonos című korai versének hőseivel rokoníthatók (bizonyára nem véletlenül):

„Kenyér s uborka az ebédjük mára
s mind úgy eszik, ne vesszen csöpp se kárba,
s hogy jót harap s hozzáharap megint.

Már nem törődnek semmit az idővel.
A harapások majdnem összeesnek,
de jól megrágnak minden falatot.”
(József Attila: *Éhség*)

Nem könnyű eldönteni, miből ered, minek tulajdonítható Böszörményi Zoltán novelláinak sajátos hangvétele, eredetisége, egyénítő ereje, az olvasóra gyakorolt hatása. Talán a lírai hangvétel, a tömörítő erő, a váratlanság, a fordulatosság együttesen hoznak létre valami egyszerűt és mégis különlegeset, valóságosat és mégis költőt, a megoldást, a végkifejletet gyakran nyitva hagyó és egyben sejtető, érzékeltető, de az olvasót mindenképpen magával ragadó. Ennek következtében nehéz eldönteni, hogy a szerzőnek mihez van nagyobb tehetsége: a lírához, a regényíráshoz (amely területen már jócskán bizonyított), vagy – mint ez a novelláskötet igazolja – a rövid epika műfajához. A szerző abban a szerencsés helyzetben van, hogy ezt neki magának sem kell eldöntenie: úgy tűnik, csak ihletre van szüksége, és bármilyen műfajban kész maradandót alkotni.

MEGJELENÉS ELŐTT

Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról – versek

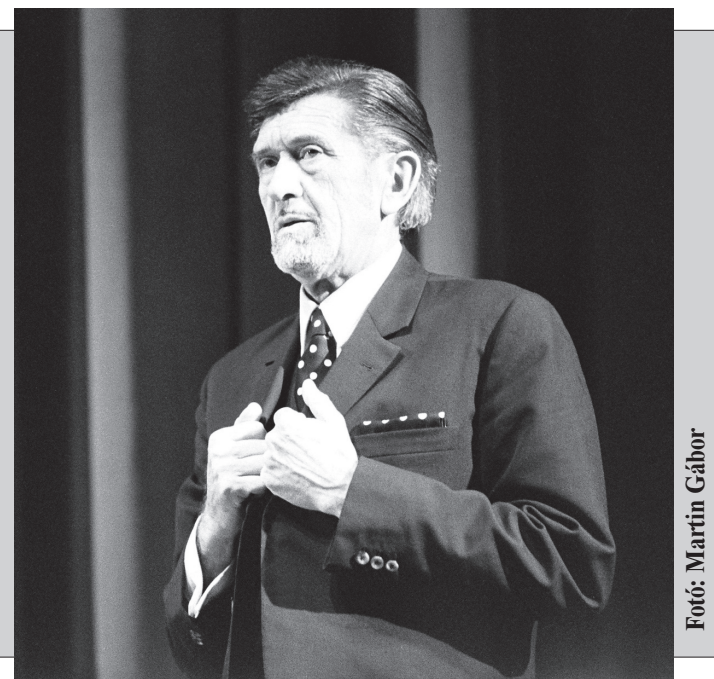

1986-ban, az 1956-os forradalom 30. évfordulóján jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadónál Simonyi Imre *Különvélemény (Válogatott versek)* című kötete, Szentmihályi Szabó Péter szerkesztésében. Akkor még nem kerestük a kötet Máraitól vett hosszú mottójának forrását, amit Simonyi szokása szerint nem tüntetett fel. Igaz, még nem volt divat Márait idézni, a költő azonban talán így akarta megfricskázni az egyébként már nem túl éber kritikát, hogy bottal ütheti a politikailag egyébként közömbösnek látszó mottó nyomát. Az ország gyökeres változások küszöbén állt, sőt az úgynevezett rendszerváltás be is következett. 1990 októberében a Vigadóban megrendezték a *Márai hazatér* című ünnepélyt: a nagy emigráns író szimbolikus hazatérését, rehabilitálását. Az ünnepi szónok Habsburg Ottó volt, és Simonyi is szerepelt két versével. Az egésznek azonban az volt a „szépséghibája”, hogy Márai már közel két éve öngyilkos lett az USA-beli San Diegóban. Simonyi meg se várta az ünnepség végét, hanem hazautazott Gyulára. Úgy érezte, hirtelen túl sok a rajongó Márai és életműve körül, akik nem akarnak lemaradni a koncról.

1994-ben súlyos betegségben és elhagyatottságban Simonyi Imre is meghalt. Ökörülötte pedig hirtelen nagy csend támadt. Csak kb. egy évtized múlva Csibra István 1993 végén megjelent *Simonyi Imre pályaképe* című kismonográfiája és az ezzel kap-

90

Simonyi Imre (Szmola Imre) költő 1920. szeptember 14-én született az Arad megyei (Románia) Simonyifalván, elhunyt 1994. február 10-én Gyulán.

Fotó: Martin Gábor

Békés Ferenc

Egy mottó-nyomozás története

csolatban 2004-ben Gyulán megrendezett Simonyi-émlékkonferencia hívta fel rá ismét a figyelmet. E konferencián *Simonyi, Heuréka és Márai* című referátumomban elmondhattam, hogy Simonyi és Márai levelezésében sok furcsaságra is bukkanhatunk, s a költő publicisztikai írásainak (vö. *Ember Gedeon feljegyzéseiből*, 1989) elemzése is több ellentmondásra deríthet fényt. Az igazi fordulat a vizsgálódásban persze az volt, hogy hozzáférhettünk Simonyi Máraihoz írt leveleihez, melyek megmaradtak az író hagyatékában. (Ma ismert teljes levelezésük később meg is jelent az általam szerkesztett *Rajongás vagy szereptévesztés* című kötetben, 2005). Ekkor jöttem rá, hogy nem tudom, honnan is származik a Márai-idézet a *Különvélemény* első oldalán. A költő 1986 végén ezt a művét is kiküldte Márainak, amit az író így nyugtázott: „Köszönöm a beírásokat”. Ez a mondat itt nyilván nem a dedikációra vonatkozik, hanem a rejtélyes hosszú mottóra, amely bizonyos olvasatban egyféle ars poeticának is tekinthető. És Márai nem tiltakozott ellene, tehát autentikusnak tekintette.

Azt könnyű volt megállapítani, hogy a mottó nem az író valamelyik Napló-jából származik, mert azok stílusától idegen ez a kataritikusan is felfogható, de inkább szentimentalizmusra hajló hangvétel. Sajnos nem vezetett eredményre a különböző nemzedékekhez tartozó Márai-kutatókkal – Fried István, Rónay László, Mészáros Tibor és az időközben elhunyt Lőrinczy Huba – folytatott írásos vagy szóbeli konzultáció sem. Simonyi korábbi baráti köréből sem tudta (vagy nem akarta?) senki sem megválaszolni az egyszerűnek látszó, de egyre bonyolultabb kérdést. A kötet szerkesztője pedig méltatlannak érezte még a kérdés felvetését is, mert talán restellte, hogy ő sem tudja, honnan származik az idézet.

Tovább böngészgettem tehát Márai könyveit, publicisztikáit, de mivel komplett, összefüggő szövegeként kerestem, ez sem hozott eredményt. Arra is gondoltam, hogy valamelyik külföldi lapnak adott nyilatkozatából, vagy az 50-es évek rádiós publicisztikájából vett idézetről van szó. Ez az anyag még nincs teljesen feltárva, bár a győri *Műhely* 2000. évi Márai-különszámában már adott belőle ízelítőt, sőt a Helikon Kiadó 2006-ban közreadta az 1956-tal kapcsolatos írásait (*A forradalom előérzete*). Mindenesetre elakadtam, nem tudtam, hol tévesztetem utat.

2010 nyarán azonban új nyomra bukkantam. A Lyukasóra június 13-i adásában Faragó Laura felolvasott Kalapos László színész és előadóművész *Két part között* című könyvecskéjéből egy Márai-napló-részletet, amely az első bekezdéstől eltekintve teljesen azonos volt a Simonyi-féle Márai-mottó szövegével. Ez nem meglepő, hiszen a kitűnő színművész volt az első, aki Simonyi-estet tartott, éppen a *Különvélemény* alapján. Az időközben elhunyt szín- és előadóművész a helyi, Békés megyei kötődés mellett a magyar irodalom nagyjait – Ady, Babits, Kosztolányi, Radnóti, Sinka, József Attila, Pilinszky stb. – is szerepeltette repertoárjában. Az előző írója, Szokolczay Lajos jól jellemzi az írói és előadói teljesítményt a *Szavakból katedrális* címmel (a kötethez 10 CD is mellékelve). A Duna TV műsorában Lator László persze rögtön elvetette, hogy a Napló lenne az eredeti forrás, mert a szöveg szerinte sem jellemző a Napló stílusára.

Körbekerdeztem az új szereplőket is az előszóíró Szokolczaytól Kalapos László özvegyéig, de segítő szándékuk ellenére nem jutottunk el a megfejtésig. Közbeszólt azonban a véletlen. Már 2009-ben is próbálkoztunk a neten, hogy a szöveg legkülönösebb szavát, a Gaurizankárt (a Himalája csúcsa, Márai több művében szerepel) keressük meg, de akkor ez a módszer sem hozott eredményt. Hiába, az interneten csak azt lehet megtalálni, amit feltettek rá! 2010. augusztus 4-én azonban Békés Eszter, a lányom megismételte a tavalyi kísérletet, és ezúttal sikerült! Egy 25 éves fiatalember ugyanis időközben feltett egy hosszú részletet Márai Sándor *A hang* című regényéből (*Sértődöttek* I. kötete, Révai, 1947), amelyben ha nem is folyamatosan, de bekezdésenként összerakható módon benne volt az évek óta keresett Márai-textus (114–116. oldal). A szöveget Márai egyik (más műveiben is felbukkanó) szereplője, a spanyol polgárháború idején a kulturális értékeket ékesszólással védő Mirza

Simonyi Imre

Márai

I.

S a végén majd ezt zsolozsmázza:

Kassa!

S e fohász jelentése:

éltem megcsaltak s most meghalok.

S még ezt is jelenti:

élnem kellett volna

csalnom is kellett volna

s időben meghalnom

igen azt is kellett volna:

Kassán!

II.

És esténként Márait olvasom.

Ilyenkor – no este van hál’ Isten – gondolom.

Kezdődhet!

De hát hisz nekem „este” van már nappal

is – mikor azzal az okos öreg pappal

erről beszélünk – vagyis Róla beszélünk.

És így beszélünk:

– Ugye ma este majd megint reverend?!
– De hisz ez csak evidens, szerkesztő úr!

Egyszóval arról beszélünk mosolyogva:

hát van nekünk kettőnknek „nappal” itt

egyáltalán? Van reggel? Dél? Meg délután?

Hiszen mi reggel délben délután

– csakúgy mint estelente

– csakúgy mint éjjel-nappal

– (és mindig hajnalig! És mindig másnapig!)

bizony mi így olvassuk Márait:

„esténként”

bizony mi így olvassuk Márait.

III.

Az ember – még maig sem feltárt okból és célból

(feltehetően kinjában) kitalálta magának Istent.

Saját képére és hasonlatosságára találta ki:

tehát kissé tökéletlenül és tökéletlenül

sikerült az ember eme vállalkozása.

Amiként a műkedvelő, a dilettáns műalkotásai

esetén

ez már lenni szokott.

Mindenesetre istentelenül nagy próbálkozás

volt ez az embertől: azóta is roskadozik

ennen műve nyüge alatt.

Ámde Isten gavallér.

Nagyúri gesztussal

revansálta az ember reménytelen erőfeszítését.

Létrehozta Krúdyt, Márait, Németh Lászlót.

És ez még Istentől is emberfeletti teljesítmény.

Rey szájába adja. A helyszín Párizs egyik irodalmi szalonja az 1930-as évek elején. Mirza Rey francia író, akit Márai egy akkor ott élő spanyol íróról-filozófusról, Ortegárról mintázott, és a regény magyar író hőse, Garren Péter (Márai alteregója) beszélget egymással, de alább Mirza Rey hosszas monológga vált szövegét olvashatjuk (a Simonyi által mottóvá szerkesztett szöveg kurzíválva).

„Talán nem véletlen, hogy a világ ilyen kegyetlen próbára teszi az embert, mindegyre a bűnbe taszítja, a hiúság és a falánkság iszapos poklába, – a természet félelmes pazarlással dolgozik, a legegyszerűbb tüneményeket az anyag és az erő felmérhetetlen pocskelése árán valósítja meg, sejtek és peték millióit dobálja el egyetlen közönséges alkalmával, hogy végül a világra szülessen egyetlen tökfilkó, vagy denevér. Egy fűszál olyan tékozlással készül, amelyhez odamérve az ember minden tudatos erőfeszítése száználmas műkedvelés csupán. *Lehet, hogy a bottásnak, a bűnnek, az emberi reménytelenségnek egész óceánjait kell a világra bocsátani, amíg kicsordul egy emberi szemből az értelmes megbánás első igaz könnyecskéje – a megbánásé, melynek igazi értelme nem a hazug büntudat, hanem a cselekvő részvét, önmagunkkal és minden emberrel szemben. Lehet, hogy a bűnre és a szenvedésre örökké szükségünk van, mert az emberi értelem nem tudja felfogni az emberi sors értelmét, s csak a bűn és a szenvedés – mennyi bűn és milyen reménytelen szenvedés! – nevel végül emberré, épít egy milliméternyi erkölcsi nyúlgátat az emberi tájakra a szenvedélyek áradása ellen. Lehet, hogy minden pedagógia fölösleges, az embert át kell adni sorsának, ez a természet érdeke. Néha, gyenge órákban, gondolok erre. Ilyenkor, természetesen, nem vagyok forradalmár – mondta sápadtan, szelíd mosollyal. – De ezek a kétségbeesés pillanatai. Elmúlnak, mert európai vagyok, tehát szerepem, különleges megbízatásom van, s ehhez értelmem utolsó pillanataig ragaszkodom. Miért néz így?... Kételkedik? Úgy képzeli, talán valamilyen mesterséges rögeszme ez, európainak lenni, a bukásnak és a szégyennek ebben a fertőzött légkörében is ragaszkodni a szerephez, a meggyőződéshez, hogy az embereket az értelem erejével túl lehet emelni az önzés, a gávaság, a kapzsiság, a rosszhiszemű bujaság és a kegyetlenség akadályain, meg lehet tanítani őket arra, hogy hazug nemzeti góg és túlzott egyéni önzés nélkül legyenek nemzetek és emberek? Megvallom, így kimondva, éppen ebben a szalonban, ahol a humanista bombavetőt ünneplik, reménytelenül hangzik ez a meggyőződés. S én mégis hiszek az európai értelemben, melynek az írók mostanában oly hamis és romlott papjai – simoniátúznak a kegyelem hatalmával és az irgalom eszményével, pénzért árulják a szellemet, ringyók módjára keltetik magukat a világi piacokon. Mégis hiszem, hogy nagyon lassan, nagy következetességgel lehet nevelni az embereket. Az ön életének [Simonyinál: *Életemnek*] minden szellemi erőfeszítése, s minden betű, melyet én életemben leírtam, minden szó, melyet kimondottam – mit ér mindez az emberi butaság és önzés tengereivel és hegyóriásaival szemközt?... *Első pillantásra ijesztően kevés az, amit tehetünk. Nem átlatom magam hamis képzetekkel: egy szellemi élet minden erkölcsi és pedagógiai erőfeszítése nem változtat többet az emberi butaság felületén, mint egy könnyecskéje, melyet egy Gaurizankár-nagyságú gránitsziklára ejtenek, változtat a hegyóriás térfogatán. Ennyi az arány, a szellemi cselekvés hatásának aránya és lehetősége. De a könnyecskéje, melyet a részvét és az értelem sajtol ki az emberi szemből, mégis le kell ejteni – mondta csendesen.*”*

Láthatjuk tehát, hogy Simonyi nagy merészen szerkeszt, kihagy, összevon, átír. Döntse el az olvasó, hogy egy definitív mottó-szövegnél mennyire megengedhető ez az eljárás. Van, aki azt mondja, „Jobb lett, mint az eredeti”, amiben van is igazság, hiszen Simonyi az esszenciális mondanivalót domborította ki. Ma ennél nagyobb változtatásokat, húzásokat, összevonásokat is tapasztalunk, különösen a színház világában. A klasszikusokat is rövidítik, kihagynak, beírnak, átírnak, mai nyelvre átfordítják, más korba helyezik stb. Ezt nem ússza meg sem Shakespeare, sem Dürrenmatt. Ez azonban más megítélés alá tartozik!

Érdekesebb kérdés, hogy személyesen mennyire autentikus Márai-szövegről van szó, ha mindezt a regényben nem is az ő alteregója, hanem az egyik szereplője mondja. Am tudjuk, hogy az írók szét szokták osztogatni saját gondolataikat a szereplőik között! És az egész Márai-életmű ismeretében is az író saját mondanójának, irodalomeszményének fogadjatjuk el a mottó tartalmát. S hogy 1986-ban épp *A hang*-ból származó, ilyen csalafintán bujtott mottót tett kötele élére, az lovagias gesztus is lehetett Simonyi részéről, hogy ily módon „törleszen” valamit Lukács Györggyel szemben, aki Márainak éppen ezt a regényét illette kemény, de ideológiailag alaptalan kritikával még az 1940-es évek végén.

Aradé is ...
Inkább Kisiratosé...
Nem Zarándé?
Főleg Csabáé! „Csaba írója...”
Mára már a Balaton-melnyéké is ...
„Énelkül érdemes-e... valahol lakni?”
Egy írónak „még inkább”!

Réhon József

„Csaba (?) Írója”

Aradon és ...

Sarusi Mihály „befutott” író. Ismerik „Kismagyarországon” s azon innen is. Tájainkon alighanem Ő a legolvasottabb kortárs író. Gyakran jár felénk, hol egy könyvbemutató, hol csak a barátság okán. Július 16-án éppen Kisiratoson. El is várják ezt a község díszpolgárától.

Negyvenegy kötet, tizenhat ilyen-olyan (nem akármilyen!) díj... Még a múlt évezredben, 1999-ben József Attila-, tíz év múlva, 2009-ben Arany János-díj. Közben – ezt is nyilván tartja –, 2007-ben, az aradiaktól, Wieser Tibor Emlékérem.

Soknemzetiségű családja és a Kurtucz név köti vidékünkhez, amelynek benépesítését, későbbi életét családtörténetében, a *Magyar Krisztusban* írja meg.

Szókőélet című vallomáskötetében árulja el az író, mi köze van Sarusi Mihálynak Kurtucz Mihályhoz.

Kihez tartozása jelképének is tekinthető, hogy róla az első fényképek egyikét-másikat Aradon és Kisiratoson készítették.

„...hogyan ilyen erősen kötődöm ehhez a tájhoz, ehhez a néphez, azt is apámnak köszönhetem. Ő úgy szerette az aradi magyarokat, az aradi románságot, vagy éppen az aradi zsidóságot, hogy ez a szeretet átragadt rám is.”

Így és ezért lett Sarusi Mihály „népi” vagy „nemzeti”, mélyen hívő ember, író.

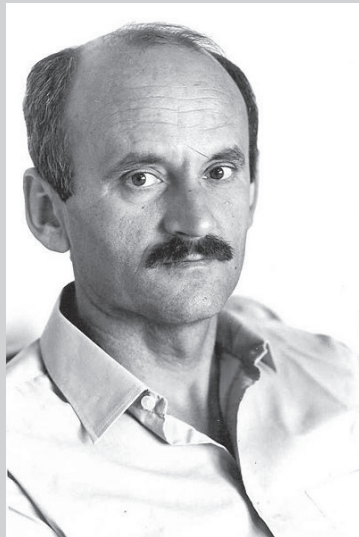
Kritikusai, méltatói, olvasói egyetértenek abban, hogy nyelvezete, szókimondása utánozhatatlan, egyedi. Helyenként nyers, talán naturalista is, nemegyszer indulatos. Humora fanyar, vaskos. Laza szerkezetbe foglalja mondanivalóját. Képeit montázszerűen egymás mellé helyezi. A látott, hallott történésekre balladaszerűen vissza-visszatér. Utalásait, el- és átnevezéseit maga az író csavarintásoknak, kópéságoknak nevezi.

Többek annál!
Miben gyökeredznek?
„Bélavárott hallja az ember (beszélget két asszony az ablak alatt):
– Valál idesnél!
– Valék!”
A Fekete-Zarándban hallhatta ezt Miska, más egyebet Békéscsabán, vagy éppen Kisiratoson (Kisiratosi tájszótár, 2008).
Amit Ő művel, az irodalom, nem „világdivatba kapaszkodó... akármicsoda.”
Halk, csendes, szerény, szimpatikus ember.

Nem volt sem lehetőségem, sem erőm elkísérni Sarusi Miskát boros útjain. Ő végigjárt!
Olvasólámpámat felkattintva kézbe vettem *Pincseszer* címmel közreadott Boros úti beszélyfüzérét, amit a „Magyar gigába magyar nedűt!” nótára írt.¹
Éjjeliszekrényemre tettem a flaskát, mellé a poharat.
Olvastam... töltöttem...
„Igyál betyár, mullik a nyár, úgy se soká betyárkodsz már.”
Oszlott lelkemből a magyar bú, a fal se dől rám.
„Körbe-Magyarország! Körbe, karikába. Borba.”
Ménesen, Gyorokon, Magyarádon, Ó-Páloson, a Mokra-alján is jártam.
„Csapláros, méregkeverő!
Ménés borából adj elő.”
Ez a Miska... és Vörösmarty...
Végül csak elálmosodtam. Nem az olvasástól. A bortól.
(Kötőzködni vele? Megcsipkedni őt? Majd... eccer (egyszer), ha kijózanodom.)

Hiábahaza²

Sarusi-féle cím. Kifejező. Találó. Nagyon is az.
A regény cselekménye?
Egy akármilyenközi (éppen temesközi) magyar falu pusztulásának, beolvadásának néhány évtizednyi útja. A megkapaszkodásért, a megmaradásért folytatott lankadó harc láncszemeinek a megcsörgetése.
A falu Szentjánosháza. Mára már Sintion. Van térképen ilyen falu. Nem a Bánságban, Biharban.
A főhős egy dolgos, nem éppen acélos akaratú parasztférfi, Kurucz Mátás fia, Jani, akit apja kései párválasztásba taszít. Egy nála jóval fiatalabb román nagylányt vesz maga mellé.
Az egész nagycsalád, a nagymama is, románul szól az unokákhöz. Pusztít a meg nem értés, a családi viszály, erőst az alkohol is.
Egymást követik a történések a második világháborútól ’56-on át 1989 decemberéig. Még azon túl is, napjainkig. Jani valahogyan hiába próbálkozik.
Kovács Sanyi bácsi, kinek táltos híre van – Táltos Kovács –, kimondja azt, amit nem kellene, azt is, amit lehet, amit kell.
Mondásai, viccei évekhez és a rövidebb-hosszabb ideig tündöklő hatalmasságokhoz kötődnek. Ezek egy része csak könyvben bírja el a nyomdafestéket, újságban nem.

Sarusi Mihály

Hiábahaza címmel jelent meg a trianoni békeszerződés 90. évfordulójára Sarusi Mihály író negyvenedik kötete.

A regény története arról szól, ami az egyik következménye volt a trianoni döntésnek: a határainkon túli magyarság rohamos fogyása – fogalmazott Sarusi Mihály. Csak az utóbbi harminc évben „elfogyott” kétféle magyar, és a régen elkezdődött beolvadás „mostanában csúcsosodik ki”.

A Balatonalmádiban élő József Attila-, Arany János- és Táncsics Mihály-díjas író szerint egészen más,

Hogyan végződik a regény?

A beolvadás határán álló hős, havasi román környezetben, egy mőc kocsmában magyar dalra fakad. Elámul az öreg havas is. Repül egy kés, de megáll a levegőben.

„Hogy megáll-e, ki tudja? A mítoszban meg tud állni. Úgy-hogy a regényben: igen...”

Az én könyvespolcomon a Hiábahaza Rákosi Viktor (elnémult harangok), Ignác Rózsa (Anyanyelve magyar, Született Moldovában) és Jókai Anna (Szegény Sudár Anna) könyvei mellé került.

Végig a *Corvinkán – Csabai csokréta* –³ a 41.; válogatás Sarusi Mihály békéscsabai ihletésű írásaiból, novelláiból. Elkísértem az író a Corvin utcán át, meghallgattam az árokaparton túl szegény ember balladáját. Végül kiértünk a Pázsit-ra.

Megelevenedett a Pázsit nyara, ősze, tele, de még a tavasza is. „A Pázsit ott volt, hol már nincs, volt egyszer egy pázsit.” Emlékekben gazdag az a nemzedék, amelynek még volt Pázsit-féléje, neveztek bár azt marhavásárnak, Szálka-dombnak vagy akármilyen másnak.

Molnár Ferenc a Pál utcáról, a grundról írt...
A szülők, a rokonok, a „népek” iránti szeretet lengi be a közlésre méltónak talált hét Sarusi-írást.
Csaba írója Csaba-álmát is bolygatja.

„Pedig Csaba iparkodna.
Íparkodjék is; a jelek szerint (újra) szükség van rá Debrecen és Szeged között. Aradot, Váradot nem pótolja, de valamit kezdhettünk e térben, a nevelésgátló innenső zugának a szívében.

Ha a Nagy Boga Isten megengedi!”
És egy különös, de érthető mondat:
„Csabán – ki tudja, mióta – magyarnak az számított, aki csabai. Azaz: tót. (Bocsánat: szlovák)”
Hát így és „Itten éldegélünk” mi.

¹ Pincseszer, Boros úti beszélyfüzér a „Magyar gigába magyar nedűt!” nótájára, Budapest, Széphalom Könyvműhely 2009

² Hiábahaza, regény, Veszprém, VárUcca Műhely, 2010

³ Végig a Corvinkán, Csabai csokréta, Békéscsaba, Magyar Téka Erkel Sándor Könyvesház, 2010

ha valaki Amerikába vándorol ki, illetve ha a szülőfalujában válik hontalanná, ahonnan soha ki sem tette a lábát, „mégsem leli szülőhelyén a hazáját”. Mint elmondta, könyvében egy erdélyi (temesközi) magyar falu pusztulásának, beolvadásának, megkapaszkodásának, kényszerű menekülésének, a megmaradásért vívott küzdelmének ábrázolására vállalkozott.

„Hősöm fiatal parasztférfi, akit odahaza lebozgoznak, és ezer hátrányt szenved nemzeti hovatartozása miatt” – mondta a szerző. Bár a nemzeti hovatartozás-tudat az ösztönösség szintjén rekedt, a főszereplőnek a magyarsághoz való ösztönös kötődése elég erős ahhoz, hogy „ennyi bántság miatt” (amelyek az 1980-as években felerősödtek) fellázadva az anyaországba szökjön. Magyarországon munkát találva viszont azzal kell szembesülnie, hogy „ott is más, mint a többi; ezáltal román” – fejtette ki Sarusi Mihály.

A szerző leírja azt is, hogy a hajdan színmagyar dél-alföldi falu (a regényben Szentjánosháza) kiürült; 1989 előtt már tömegesen menekültek el a fiatalok, ám az azt követő években is fokozódott a kivándorlás Magyarországra, Németországba, Amerikába, Kanadába, és részben a romániai nagyvárosokba. A távozók helyébe más anyanyelvűek, más kultúrájúak és más hagyományok szerint élők érkeztek; a kilencven éve még ezerlelkes színmagyar falu a rendszerváltáskor már csak ötszáz lakosú és csak a fele magyar, mostanra pedig szinte elfogyott a magyarság.

Sarusi Mihály kiemelte: a regényében leírtak valóságos élményein, tapasztalatain alapulnak. Hozzáfűzte, hogy családja, rokonsága mintegy 70 százaléka Erdélyben él, döntően Kisiratoson, ahol őrzik magyarságukat, hagyományukat. (Forrás: MTI)

Hevesi Mónár József

Új remények
a Hiábahazában

Sarusi Mihály, ahogy Kisiratoson ismerik: Sarusi Miska, boldog ember. Itthon jártakor mindig. Aradon. Iratoston, Tenkén, a Nyugati-Érchegeységben, s távolabb, Csikban (a búcsún) is otthon érzi magát.

Valódi magyar citóyen, ahogy a pályatársat, Simonyi Imrét aposztrofálták hajdanán. Kisiratoson, ahol édesapja született, ahova, mióta eszébe jutja, hazajár, kiváltképpen.

A halk szavú, kevés beszédű, mosolygós Sarusi Mihály megilletődve hallgatja Kisiratos polgármesterének, Almási Vincének szabadon, szívből mondott szavait. Érti, hogy mondani kellene neki is valamit. Mert ennyi tisztesség, elismerés láttán, hallatán mélyről törnek fel a szavak, indulatok.

Sarusi Miska most sem jött üres kézzel, indulatok nélkül. Elhozta új regényét (Hiábahaza).

Ahogy megszoktuk, nem szokványosak témái, mélyen nyúl a darázs-fészekbe, forró, ma is aktuális, felkavaró témához nyúl, a sajátos közép-kelet-európai rendszerváltó forradalomhoz.

Alig húsz éve izzott a képernyő, Mircea Dinescu berobbant a stúdióba. Törölje meg a száját budipapírral, aki eddig hozsannázott. Jönnek a segélyek, a csepegtetett remények.

Óreg anyóka, szemében az öröm nagyágyú mesélnek. Másutt, míg a segélyt hozó sofőr beugrik rokonához, a romák széthordják rakományát. Az öröm fogytán, márciusban Marosvásárhelyen kiverik Sütő András szemét. Román katonai helikopter viszi szempillantás alatt Pestre, mert a kártyakeverők túllőttek a célon. Sütő fájdalom honfitársainak is fáj. És sohase lehet tudni.

Mint Temesváron. Elég egy szikra, még ha magyar is. Jánosházán Jani hazakészül. A makói tanyák kívárnak. Kell a jó hír, mint a falat kenyér. S megindul az áradat, a hátrátke-lőhelyek izzanak.

Előbb csak családlátogatásra, informálódásra telik. Aztán jönnek a cencselő lengyelek, moldovánok. Virul a KGST-piac. A tőke felforrósítja a hangulatot. Magára talál a politikum. Tisztul a mocok, bárha bányászjárással is. Sarusi elemében van, társadalmi érzékenysége kivételes. Regénye attól még olvasható. A megismert részletek alapján a század meghatározó magyar(országi) regényét hozta el haza a szerző, Kisiratos díszpolgára.

Kiadja az Irodalmi Jelen Kft.
és az Occident Média Kft.

Igazgató: Szóke L. Mária

Szerkesztőség és kiadó:
1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5
310085 Arad, Eminescu utca 55-57. szám,
tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),
http://www.irodalmijelen.hu, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Munkatársak: Böszörményi Zoltán főszerkesztő,
Mányoki Endre,
Weiner Sennye Tibor (Vers),
Onagy Zoltán (Próza), Boldog Zoltán (Kritika), Laik
Eszter (Interjú), Szócs Tekla (Fotó, Film).
Olvasószerkesztő: Jámbor Gyula
Lapszerkesztő: Bég Magdolna

Anyagaink utánkölése csak a forrás megjelölésével.
Eddig nem közölt írásokat fogadunk csak el.
Hirdetéseket a kiadó címén veszünk fel.

Nyomda: AS-Nyomda Kft. (Szilády Üzem), 6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.

SZÁZHATVAN ÉVE, 1850. SZEPTEMBER 8-ÁN SZÜLETETT BLAHA LUJZA színésznő, a „nemzet csalogánya”, akinek nevét őrzi Budapest egyik legforgalmasabb tere. Reindl Ludovika néven Rimaszombaton született. Apja huszártisztként szolgált a szabadságharc során, majd vándorszínésznek állt, 1856-ban a színpadon vesztette életét. Színésznő felesége másodsor is férjhez ment, Lujzát ezután új férjével, egy díszletfestővel nevelte. Hétévesen még nem járt iskolába, viszont apróbb szerepekben már színpadra lépett. A vándortársulat saját gyermekének tekintette, ő volt a Cukorbaba, akit mindenki dajkált. Gyönyörű, tiszta hangjára hamar felfigyeltek, tízennégy évesen már a budai Népszínházban játszott, majd Szabadkára szerződött. Itt „fedezte fel” a cseh származását, magyarul egyébként nem is beszélő Blaha János karmester, aki 1865-ben feleségül is vette pártfogoltját. Négy évvel később meghalt, s bár a színésznő később még kétszer ment férjhez, élete végéig viselte a nevét.

WEDD KEZEDBE A VILÁGOD! – WERK ART COACH. A Werk Akadémia októberben folytatódó kulturális menedzserképzése (<http://www.werkakademia.hu>) a piaci igényekhez alkalmazkodva alapjaiban változott meg. A világháló kiszélesedése, a virtuális közösségek létrejötte, a kulturális turizmus bővülése, a kulturális trendek, divatok rapid változásai, az új világtrendek kialakulása – környezettudatosság, egészségudatosság, társadalmi felelősség, önmegvalósítás, a lokális, regionális és nemzeti értékeknek a világméretű hálózatba való belépése, a populáris és a magas kultúra határainak elmosódása – már tavaly is új témákat és előadókat hozott be a képzésbe, amely szeptembertől további két új tematikával bővült:

PERSONAL BRANDING (személyes márképítés) során a résztvevők coach-okkal, stylistokkal közösen alakíthatják ki arculatukat. A jelenleg kínálható munkaerőpiacon a tudatosan felépített személyiség felértékelődik. A képzés személyre szabva zajlik. Része a személyiség homlokzatának, közképének megalapozása, a hozzá kapcsolódó címkézés, tagging folyamatának meghatározása. Ezt egészíti ki a világhálón való megjelenés kidolgozása – weboldal, közösségi jelenlét stb.

A PIAC PUCÉRON – Réz András workshopja a fogyasztói manipulációs technikák radikális elemzése. A fogyasztó szűkegszerűen sétál be a piac csapdáiba: a hálózatok virtuális részvényesi státusnak/klubtagságnak álcázzák a fogyasztást, felborítják az ár/érték viszonyt, és arra törekednek, hogy a fogyasztók röghöz kötésével korlátozzák választási lehetőségeiket. A fogyasztó kényszerpályára kerül. Ez azért jelent kockázatot, mert napjainkban még a legegyszerűbb emberi viszonylatok – de identitásunkat is – is valamilyen fogyasztáson keresztül vagy annak kísérletén teremtik meg.

Jelentkezés a képzésre és további információ: www.werkakademia.hu Tel.: 06 30 444 8888

CSIKI LÁSZLÓ-DÍJ KARÁCSONYI ZSOLTNÁK. A szeptember 2–5. között hatodik alkalommal megszervezett Gyergyószárhegyi Írótáborban először osztották ki a Csiki Lászlóról elnevezett irodalmi díjat. A 35. életévüket még be nem töltött írókat jutalmazó díjat Karácsonyi Zsolt költő, műfordító, a kolozsvári Helikon főszerkesztő-helyettese vehette át.

ÉLETMŰDÍJAL TŰNTETTÉK KI JANCSÓ MIKLÓST A SPLITI FILMFESTIVÁLON – tájékoztatta a Magyar Filmunió az MTI-t. A filmunió közleménye szerint a 15. spliti filmfesztivál Jancsó Miklós filmművészetét megújító életműve előtt tisztelgés. Az életműdíjhoz kapcsolódva az 1966-ban Cannes-ban bemutatott, majd rangos díjakkal elismert Szegénylegények című filmet, Jancsó Miklós korszakalkotó mozgóképét tűzték műsorra Splitben. A horvátországi fesztivál idei programját emellett Pálfi György, Nagy Dénes és Kardos Sándor egy-egy alkotása gazdagította.

A MAGYAR DRÁMA NEMZETKÖZI FESZTIVÁLJA OKTÓBERBEN. Október 4. és 7. között rendezik meg a Magyarországi Német Színház a tavasszal pénzühiány miatt elhalasztott Magyar Dráma Nemzetközi Fesztiválját, amelyen külföldi társulatok visznek színre magyar darabokat. Frank Ildikó, a Magyarországi Német Színház (Deutsche Bühne Ungarn – DBU) igazgatója az MTI-nek elmondta: bár még mindig nem kaptak pénzt a színházi találkozóra, van remény arra, hogy egy kisebb összeget, az eredeti 3 millió forint helyett 1,7 millió forintot, egy elmaradt EKF-rendezvény költségvetését megkapja a színház. A döntés a Hungarofest Nonprofit Kft. kezében van – mutatott rá az igazgató, hozzátéve, hogy ha nem kapják meg a pénzt, akkor egy produkciót „beáldoznak” a fesztivál oltárán.

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN (OSZK) RESTAURÁLJÁK A NAGYVÁRADI SZÍNHÁZ FELÚJÍTÁSOKOR ELŐKERÜLT „IDŐKAPSZULÁT”, melyet a színház 1900. október 15-iki avatásakor helyeztek el – közölte a fővárosi intézmény az MTI-vel. Mint írják, augusztus 30-án került a könyvtárba az „időkapszula”, melyre egy héttel korábban a felújítás alatt álló Nagyváradi Állami Színház előcsarnokában bukkantak. A lelet 110 éves iratokat tartalmaz, melyek halaszthatatlan restaurálásra szorulnak. Mivel megtalálásakor a henger alakú fémtartály fedele már sérült volt, Nagyváradon nem nyúltak hozzá a dokumentumokhoz, a város alpolgármestere, Bíró Rozália az OSZK segítségét kérte.

D. H. LAWRENCE, A LADY CHATTERLEY SZERETŐJÉNEK ÍRÓJA 125 ÉVE SZÜLETETT. 125 éve, 1885. szeptember 11-én született D. H. (David Herbert) Lawrence angol író, esszéista, a maga korában hatalmas botrányt kavarázó Lady Chatterley szeretője című regény szerzője. Egy középangliai bányavárosban, Eastwoodban egy félanalfabéta, alkoholista bányász és egy művelt polgári családból származó

tanárnő negyedik gyermekeként látta meg a napvilágot. A középiskolát ösztöndíj segítségével végezte, majd néptanítói képesítést szerzett. Ekkor már az irodalommal is komolyabban foglalkozott, s megjelentek első novellái, valamint első regénye, a különösebb feltűnést nem keltő A fehér páva is. 1912-ben megismerkedett élete nagy szerelmével, egy háromgyermekes családjával, akit meg is szöktetett a férjétől. Németországba, majd Olaszországba utaztak, hazatérésük után pedig összeházasodtak, s Cornwallban éltek boldogan, de szegénységben. Lawrence kezdetben filozofikus esszéket írt, majd megszületett a vidéki életről szóló két regénye, a Szívárvány és a Szerelmes asszonyok. Mivel művei nyíltan szóltak a férfi és nő közötti lelki és szexuális kapcsolatáról, obszcenitás vádjával elkobozták őket, illetve a Szerelmes asszonyok 1920-ig meg sem jelenhetett. Az első világháború idején nyíltan vállalt háborúellenessége is sok ellenséget szerzett az írónak, felesége német származása miatt is sokat zaklatták, s végül mint kémgyanus elemeket kitaláltak őket Cornwallból.

JUBILEUMI SZÍNHÁZI ÉVAD GYERGYÓSZENTMIKLÓSON. Fennállásának huszadik évfordulóját ünnepli a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház, ennek jegyében hirdette meg a társulat a most induló jubileumi évadot. Az évad első produkciója Carlo Goldoni A hazug című darabja Barabás Olga rendezésében. A neves rendező pályafutása kezdetén a többszörösen díjazott Szép magyar komédiát vitte színre a Figura Stúdió Színház színpadán. A Figura Stúdió

Színház a színházi formanyelv megújítását tűzte ki célul alakulásakor, kísérleti színházként ismerte meg a közönség és a szakma.

HETEN VERSENYBEN A ROTARY IRODALMI DÍJÉRT. Hét kortárs szépirodalmi kötet van versenyben idén a Rotary Irodalmi Díjért, amelyet a hagyományok szerint október második hetében adnak át – tájékoztatta az MTI-Holub Katalin, a Rotary Magyarország pr vezetője. Az elmúlt egy év szépirodalmi alkotásai közül a szakmai zsűri Dávidházi Péter Menj, vándor című irodalmi esszéket, Ferenc Győző Szakadás című verseskötetét, Garaczi László Arc és hátraarc című regényét, Juhász Ferenc A gyerekkor csontváza című verseskötetét, Szilasi László Szentek hárfája című regényét, Tandori Dezső Csodakedd, rémszerda című verseskötetét és Vörös István Ördögűző című drámakötetét jelölte a 2010-es Rotary Irodalmi Díjra. A nominált könyvek köre szeptember végén három műre szűkül, ezek közül kerül ki a nyertes kötet, melynek írója egy emléklapoktetet és három- milliő forintot vehet át az októberi díjátadón.

MAGYAR ÉS ROMÁN FRESHART-DÍJAZOTT KÖZÖS KIÁLLÍTÁSA DEBRECENBEN. A fiatal hajdúbihari és a romániai Bihar megyéből származó művészek számára létrehozott FreshART képzőművészeti pályázat tavalyi díjazottjainak munkáiból nyílt közös kiállítás a cívisvárosban. Tolvaj Panna debreceni festőművész mintegy 40 festménye és fotóinstallációja, valamint Tarasie Daniel Iosif nagyváradi szobrászművész tucatnyi alkotása tekinthető meg szeptember 30-ig a debreceni Mű-Terem Galériában.

MAGYARORSZÁG AZ EU-ELNÖKSÉG SORÁN KEZDEMÉNYEZŐ LESZ A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG MEGŐRZÉSÉÉRT ILLETŐ FELELŐSSÉGVÁLLALÁSBAN – tájékoztatta Urkuty György, a Külügyminisztérium EU-elnökségi kommunikációs főosztályának vezetője az MTI-t, hangsúlyozva: ez „a magyar kultúra és annak határon túli része” számára is fontos lehetőség. Rámutatott, hogy a kulturális értékörzés a kisebbségi helyzetű közösségek számára kétszeresen fontos, „ezért törekvésünk kétségtelenül ezeket a közösségeket nagymértékben szolgálja”. A főosztályvezető elmondta: nem magyar kezdeményezésről, hanem közös európai célról van szó; az EU alapszerződésében is szerepel, hogy „az Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását”.

BOOKER-DÍJ. A kétszeres Booker-díjas Peter Carey könyve is szerepel az idei elismerésre esélyes művek szűkített hatos listáján, amelyet kedden hoztak nyilvánosságra Londonban. A világ egyik legrangosabb irodalmi elismerésének számító Booker-díj (Man Booker Prize) győztesét október 12-én hozzák nyilvánosságra.

NAGY KÜROSZ AGYAGHENGERE MEGÉRKEZETT LONDONBÓL TEHERÁNBÁ. Megérkezett a londoni British Múzeumból Teheránba II. (Nagy) Kürosz perzsa uralkodó agyaghengere, ezzel megoldódni látszik az a vita, amely azt követően robbant ki, hogy Irán bejelentette, megszakítja kapcsolatát a neves múzeummal, mert az nem juttatta el időben a kölcsönkért műtárgyat. Nagy Kürosz agyaghengerét négy évtized múltán láthatja újra az iráni közönség. Számos történész szerint Nagy Kürosz 1879-ben megtalált agyaghengere az emberi jogok legrégebbi deklarációja. A perzsa uralkodó időszakításunk előtt 539-ben foglalta el a – ma Irak területén található – Babilont, és felszabadította a hazájukból oda telepített népeket, köztük a zsidókat is. Az agyaghenger e rendelet szövegét őrzi.

(Forrás: MTI/a hírek részletesen a www.irodalmijelen.hu honlapon)

Támogatónk:

Mandics György Róvott múltunk

Mióta használja a magyarság a rovásírást? Mennyiben egyezik az a germán rúna-írással, van-e főniciai „elődje”, vagy azoktól teljesen független, az esetleges egybeesés vagy hasonlóság a véletlen műve?

Terjedelmre is tekintélyt parancsoló munkát vehetnek kézbe az olvasók, akik közül nem kevesen alighanem csak hallomásból tudnak a rovásírásról. A szerző több évtizedes munkával összegyűjtött hatalmas anyag birtokában, rendkívül tekintélyes, a rovásírás-kutatás egész múltját és eredményeit összegező könyvészetre támaszkodva, saját kutatásait, véleményét is hozzáadva igazít el a rovásírás (a kívülálló által valószínűleg nem is sejtett mélységű) rejtelmeiben.

Hargitai Ildikó Álomsárkányok

A szerző első regényében „teljes fegyverzetben” áll ki az irodalom porondjára, meglepően biztos érzékkel vezeti olvasóját két, helyenként kimondottan egzotikus, máshol nagyon is hétköznapi történeteket felvonulatú, érdekfeszítő, drámai fordulatokkal élő cselekményszálán, míg végül a párhuzamosnak, össze nem tartozónak tűnő történeteket mesterien egybefonja. A boldogságkeresésről szól ez az őszinte könyv.

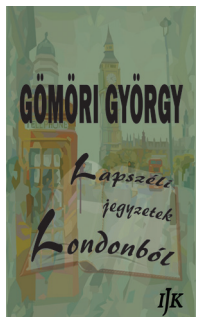

Bárdos József Irodalmi balkézikönyv

A könyv kapcsán Karinthy jut eszünkbe: az, hogy a szerző az Így írtok ti harmadik évezred eleji eresztését teremtette meg. Mégpedig a nagy elődhöz méltóan. A parodizált klasszikus és jelenkori írók, költők munkáinak – mellesleg általában a magyar és világirodalom – fölünyes ismeretében, kellő mennyiségű humorral és szarkazmussal (ez utóbbi a szerző szerint „erőtéljes illatú, gyakran csipős, fül- és orrsértő költői eszköz”).

Gömöri György Lapszéli jegyzetek Londonból

Ez a cikkgyűjtemény a Londonban élő Gömöri Györgynek az elmúlt években írt tárcáit tartalmazza, amelyek az Irodalmi Jelen c. lapban és annak internetes kiadásában láttak napvilágot. A személyes hangú tárcák témaköre az angol irodalomtól a magyar labdarúgásig, illetve a magyar személynevekig terjed, köztük kiemelt helyen szerepelnek az újabb kori angol-magyar kapcsolatok és kötődések.

Békés Ferenc – 1938-ban született Gyulán. Dolgozott az MTV Közvéleménykutató Intézeténél, az ELTE Szociológiai Intézeténél, egyetemi docensként 12 évig módszertant oktatott, 10 évig volt az MSZT módszertani szakosztályának elnöke. Publikációi zöme szociológiai tematikájú. 2004-ben előadást tartott a Simonyi-konferencián, majd 2005-ben jelent meg a *Rajongás vagy szereptévesztés* c. köteté Simonyi és Márai kapcsolatáról, 2007-ben pedig a *Bárkában Karaktervonások egy Simonyi portréhoz* c. visszaemlékezése.

Bogdán László – 1948-ban született Sepsiszentgyörgyön, író, újságíró, több irodalmi kinttéttel jutalmazták, legutóbb József Attila-díjat kapott. Legutóbbi kötete: *A vörös körben* (2010).

Boldog Zoltán – 1984-ben született Medgyesegyházán, tanár, kritikus.

Böszörményi Zoltán – 1951-ben született Aradon, költő, író. Legutóbbi kötete: *Halálos bűn* (2010).

Brauch Magda – 1937-ben született Temesváron, nyelvész, verselemző. Legutóbbi kötete: *A vers megközelítése* (2009).

Gömöri György – 1934-ben született Budapesten, költő. Legutóbbi kötete: *Lapszéli jegyzetek Londonból* (2010).

Hevesi Mónár József – 1948-ban született Aradon, körörfőnök, költő. Legutóbbi kötete: *Magánúton* (2007).

Onagy Zoltán – 1952-ben született Budapesten, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Cerinka* (2010).

Réhon József – 1931-ben született Belényesen, kémiantár. Legutóbbi kötete: *Balekká vált nemzedék?* (2007).

Sárközi Mátyás – 1937-ben született Budapesten, szerkesztő, író. Legutóbbi kötete: *Vérbeli várbeliek* (2010).

Szakolczay Lajos – 1941-ben született Nagykanizsán, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Kikötő* (2001).

Weiner Sennye Tibor – 1981-ben született Egerben, költő, alkimista. Legutóbbi kötete: *Békássy Ferenc egybegyűjtött írásai* (2010).

